ՓԱՌՔ ՔԵՋ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԴՈՒ ՎԵՐԱԾՆՎԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՀԱՅՈՑ U.fynenpukuneldjuis ston Szulyneldwifis laugh landfrontet zwewldwolteld «АЯРЕНИКИ ДЗАИН» N 13 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ, ԿԵՐԱԿԻ CHAYRENIKY DZAYN» ዓትՆር 5 4.

գում իրենց կյանքին ու գործին։

սրբական զգացմունքից, ինչպես միշտ ջանքերի գնով այսօր բարձրացել է մի երևակայեցեր հայատառ թերթի խմբաչէ, որ որդին սեր է խոստովանում մո- երկիր, որն արդեն այն ապառաժ քարը գիր մը, ինքսինքին ժողովուրդ առաջրը։ Այդ զգացմունքի լավազույն թարգ- չէ, որին այնպես կարոտով տենչում էր նորդողի դեր տված հրապարակագետ քանց հայաչունչ խոսքը, պատկերացնի մանը հաձախ երկյուղած լոությունն է տեղահանված և այլոց այգում տնկված մը, հայկական գերագույն ու մնայուն և միջու՝ գործը, կենդանի գործը։

ամենագեղեցիկ գանձերից է։ Այդ զգացմունքի մեծության մեջ է նրա գոյատևբախման ձանապարհին ընկած, բազմիցս խաչված ու սրահարված Հայաստան երկիրն այսօր կա ու ծաղկումի մեջ է, ապա միշտ այդ նվիրական սերն է, որ նրա անդավաձան զորավիգն է եղել։ Ավարայրից մինչև Սարդարապատ այդ զգացմունքը ոտքի է հանել հայ մարդկանց, համախմբել ու մարտի տարել թվով գերակչիս թշնամու դեմ։ Այդ է բռունցը և եղել առավել վորեղ, քան րած, կչռում ու չափում են, թե ո՞ր այ- հայրենիր, այսօր բարեկեցիկ կյանք են թշնամու սուրը։ Այդ սիրով է հայ մարդը հայրենի հոդի վրա միշտ նորոգել իր տունը, սերմանել արտը, կերտել ջաղաքները, ստեղծել մշակույթը։ Ու երբ բախտը հայ մարդուն պոկել է հայրենի տակ, նա միշտ կարոտով երավել է եր- լույս տեսնող «Սփյուռը» շաբաթաթեր- նորոշել ցանկացող մարդիկ։ հողից ու_ նետել օտար երկինքների կիր հայրենին, իր վերադարձն է երա- թի խմբագրատանը նստած մարդիկ, որ Հայրենասիրությունը, այո՛, այն վել, հայրենի ապառաժը միշտ գերադասելով օտարի այգուց։ Եվ այդ կարոտը. միջնադարյան հանձարեղ հայրեններից բագրական, որով, «Զարթոնը» թերթի «Սփյուսքի» խմբագրության մարդկանց մեկում.

bu շեֆրելուի մուն մ՛էի, Ապառաժ քաշր բուսնեի. Եկին, քաշեցին, տաբին, Ջիս այլոց այգին անկեցին, Շեքեւն այ չեւպեր աւին Ու բերին ինձի ջրեցին, նկե՞ ք, գիս տեղս տաբեք Hi abub grad graght ...

Ահա այդ անշահախնդիր սերն է, որ հրաշքներ է գործել դարեր շարունակ. իր խոր արմատներով ժայռեր է փշրել ու կենսահյութ քամել, բոլոր հողմերի դեմ կանգուն պահել հայոց տունն ու dmu mmppl odnihite:

Ահա այդ սերն է, որ նոր մի ուժով դրսևորվեց նոր օրերում, երբ հայ ժողովուրդն իրեն վիճակված պատմական ամենամեծ ողբերգությունից հետո կարողացավ նորից ուռքի ելնել ու վերակերտել իր փոքրիկ հայրենիքը։ Այդ անշահախնդիր, ժայրեր փչրող սերն էր պետք, որ ավերակված հայրենիքում վարդագույն ըսկաբնիր բարձրանային, ջրանցըներ ձգվեին ու սոսափեին նոր այզիներ։ Որդիական այդ սերն էր

Մարդկային էության ամենախոր ծալ- պետք, որ օտար ափերից հայրենիք վե- Այդ խմբագրականում մեջ են բերված ջում, երբ նյութական առավել բարիք բերից բարձրացող մեծագույն կգաց- րադառնային աշխարհով մեկ ցրված երկու նամակ մեկը ստացված Ավստրա. ես ակնկալում նրանից և այդ նյութամունքն է դա, բարձրագույնը բոլոր սե- նրա զավակներից տասնյակ հազարնե- լիայից, մյուսը՝ Հայաստանից։ Առաջի- կան բարիքը նախօրոք կչռել ես փերերերից։ Մայրական կաթի հետ է մտնում րը և իրենց քարը դնեին վերածնված նի մեջ Ավստրալիայի գովքն է և անհա- զակի կչեռքով։ նա մարդկային է թյան մեջ, մտնում հայրենիքի կառույցների որմերում։ Այդ պաղ այնտեղ գաղթելու խորհուրդ, երկ հայրենի տան նվիրական պատկերով, սերն էր պետք, որպեսզի հաղթահար- բորդի մեջ՝ «Չրլլա որ զաբ... գացեր ու- պեթն» իսկ ի վիճակի չէ դալար պահեհայրենի հողի բույրով ու շնչով և ար- վեին այն բոլոր դժվարություններն ու րիշ տեղեր»։ յան պես աննկատելի շրջանառում մար- զրկանքները, որ վերաչինվող երկրի «Զարթոնը» թերթը Հայաստան այցեւ գին տարված տունկը։ Այդ չե՞ն հաս դու երակներով։ Եվ որքան հասունա- հասկանալի ուղեկիցներն էին։ Եվ բո- լած, հայրենի երկիրը տեսած իր թըդ նում է մարդ, այդ զգացմունքն այնքան լոր նրանք, ովքեր այդ սիրո լույսն ու թակցի միջոցով այնքան լավ է պատաս ավելի որոշակի է դառնում, դառնում է նեին իրենց մեջ, գիտեին, թե հանուն խանել այդ խմբագրականին, որ ավեգաղափար, և բոլոր ավնիվ մարդիկ այդ ինչի են անում այդ կոհողությունները, լորդ չի լինի մի բաղվածը բերել այնան, նում է մայրենի լեզուն ու կուլ գնում գաղափարի լույսն են առաջնորդ կար- գիտեին, թե հանուն ինչի են գալիս ար- դից. մատներ նետելու հայրենի հողում։ Այդ «Կարդալե ետք այս երկու մեջբերում-Միշտ չէ, որ մարդիկ խոսում են այդ զոհողությունների, այդ անօրինակ ները, պահ մը լուռ խորհրդաձեցեր և հայ պանդուխտը։ Հայրենիքն արդեն չահերը հետապնդելու պարտքին տակ Հայրենիքի սերը... Այդ պգացմունքը այգի է, ձիշտ է, նորատունկ այգի, բայց գտնվող մտավորական մը, որ յուրացհայ ժողովրդի հոգևոր հարստության որի հողն արդեն պարարտ է, և յուրա- նե այս նամակներուն բովանդակություքանչյուր նոր տունկ կարող է ծաղկա- նր ն... ատով «սատարե» ավգապահվորվել ու առատ բերք խոստանալ։ Իսկ պանության նվիրական գործին»։ ման գաղտնիքը, նրա բոլոր սխրալի բոլոր այն տունկերը, որ հեռու կլինեն Հնարավոր է, այո, որ Հայաստանից գործերի ակունքը։ Ու եթե հղորների այդ այգուց, ի վերջո, դատապարտված գրված լինի նման մի նամակ. այդ ո՛ր բր չսնարանսւ։

> լով, որ օտար այգում ավելի են, սփյուռ- բարձր գաղափարը, որի անունից, փըրփերեզակներից չե՞ն արդյոք Բեյրութում և դրանցով սփյուռքահայությանը կողմ իրենց թերթի այս տարվա օգոստոսի զգացմունքն է, որի լավազույն թարգ-18-ի համարում տպագրել են «Երկու մանը գործն է, կենդանի գործը... Այս նամակներ» խորագիրը կրող մի խըմ անզամ ևս նա ձիշտ է թարգմանում բնորոշմամբ, լրագրության մեջ նոր էջ մը կբացվի... ըստ որի մորը պետք է սիրել և նրա ոձբային հանցանք երևան բերելով»։ գիրկը վերադառնալ միայն այն դեպ-

երկրում է, որ չկան դժգոհ մարդիկ. կգա ժամանակ, երբ նա ավելի լայնո-Եվ սակայն այսօր գտնվում են մար հնարավոր է նաև, որ Ավստրալիայում դիկ, իրենց հայրենասե՞ր հորջորջող հայ ընտանիքը բարձր կենսամակարմարդիկ, որ օտար այգու գովքն անե դակ ապահոված լինի իր համար։ լով, փորձում են հայ ժողովրդի՝ աս՝ Հնարավոր է բերել նաև բազմաթիվ հատանդական դավակներին հեռու պահել կառակ փաստեր, ցույց տալու, որ արհայրենի հողից, հայրենի այզուց։ Այո. տասահմանից Հայաստան ներգաղթած կան այդպիսիք, որ փերեվակների նը- բազմաթիվ ընտանիքներ, որոնք շատ ման կչեռըն ու չափը իրենց առջև դը աղքատիկ բեռ ու պաշարով էին եկել ամեն տեսակի փերեզակների, մի վերգում են, արդյոք, ավելի նյութական բա- ապահովել իրենց համար։ Բայց մի թե րիքները՝ օտար, թե հայրենի։ Ու գտնել դա է հարցի բուն էությունը և ոչ այն քահայությանը խորհուրդ են տալիս հե- փուրը բերնին այնպես գեղեցիկ են ձառու մնալ հայրենիքից։ Այդ քաղաքական ռում այդ երկու նամակներն ի մի բերող

«հակահայաստանյան «հայրենասիրության» բուն էությունը.

Իմաստուն է հայրենի երգը. «չերfor naile pudfie alufifing or miliad miտատում արդյոք այն փաստերը, որ հայկական շատ գաղթշջախներում նոր սերունդն արդեն կորցրել կամ կորց ուծացումին։ Բայց ահա նա, ով մտնի Հայաստանի դպրոցներն ու բարձրա գույն ուսումնական հաստատություն ները, տեսնի հայրենադարձների մա նուկներին ու պատանիներին, լսի նր նրանց ապագան, ամբողջ խորությամբ կհասկանոս հայրենիքի պատկերը սփյուռքահայության սրտում աղարտողների «ոձրային հանցանքը»։

Հայ ժողովուրդը ստեղծագործ աշխատանքով, համբերությամբ ու հետեվողականությամբ կերտում, չենացնում է իր մայր հայրենիքը, առավել բարեբեր դարձնում իր Նվիրական այցին։ րեն կբանա իր այգու դռները տարագիր հայության առաջ։ Սփյուռքահայությունը, որի էության մեջ միշտ անմար է բոլոր սերերից բարձրագույնը հայրենի հողի սերը, այն մեծ զգացմունքը, որ հայ ժողովրդի գոյատնման գեղեցիկ գադտնիքն է, հակառակ քաղաքական ջին անգամ կասի.

bկե՞ք, գիս տեղս տաբեք Ili abub gend graght ...

211,3411,411.6 ARRIPSE

Uruqueh unnenment der be purarught unipularm staffer: Trade ellւագածի պեոլիտ» գուծառանի առտադրամասերն են, որոնք պետք է չանագուծման ճանձնվեն ընթացիկ տաւում։ ժամանակակից սառքավուո։ մներով նա_ գեցված նուակառույց այս նսկան ամեն տաշի երկրին կտա 250 նազար տոննա կաշտված պեոլիտ։ Կազմակերպվում է նաև ճատուկ տեղամաս փքված պեսլիտի աշտագության համար։ Նու դուժա_ ւանը, ճանշապետության պաճանշնեշը բավաբարելուց բացի, մեծ քանակությամբ աշտագրանք է առաքելու Մոսկվա, Լենինգշազ, Օգեսա, Կիե, Թբիլիսի Garibbary.

Հայկական պեսլիտը մեծ պանանջաշկ ունի նաև աշտասանժանում։ Օբինակ, Ի տալիան պեոլիտի ճանքավայրեր ունեցող եւկիւ է, բայց իտալացի ձեռնաւկա_ whether about manual to alonghus the dayday Laymanuthy by who between anehն է, ինչ Աշագածի ձեռնաշկությունը apulla f quantararan pantapar « this aftents bedought thought hardwo t dh fuch hugur unbland apaydularafter Shaq mark min phile hilledular.

Zujanama belef of faramboog to all backmanich t garen quiba:

ՀԱՅԲԵՆԻ ՀՈՂԻ ՎՐԱ։

Լուսանկար Ա. ԲԱԳԱԼՅԱՆԻ

William Full of the way and the same of th

Մեծասուս կորավար Հոգոանսես Բադրամյանը վերջերս կրկին այցելեց Հայաստան, շրջագայեց բաղաքներում ու գյուղերում, ծանոթացավ այն հեջիաթային վերափոխումներին, որ վերջին տարիներին տեղի են ունեցել հարապատ ժողովողի կյանքում։

Տողերիս հեղինակին բախտ էր վիձակվել մեկ շաբաթվա ընթացքում ուղեկցել հայրենասեր սորավարին, հաղորդակից լինել նրա մտքերին ու ապ-

րում ներին:

Հոկտեմբերի 8-ի առավոտյան դուրս գալով Երևանից, մեր ավտոմեջենաներն ուղղություն վերցրին դեպի հարավ-արևելք։ Թավագյուղի մոտով անցնելիս, Բաղրամյանը հիշեց, որ 1918 թվականին իր դասակը մոտ մեկուկես ամիս մնագել է այդ գյուղում։

— Այդ ժամանակ,— ասում է կորավարը,— որ ինձ բախտ վիճակվեց իմ հեծյալ միավորումով մաս-

նակցել Սարդարաբաղի ձակատամարտին։

Նոր էինք դուրս եկել Արտաչատից, երբ թանկագին հյուրին դիմավորեցին Վեդու աշխատավորների ներկայացուցիչները։ Նրանց ուղեկցությամբ շարունակելով իր ձանապարհը, պորավարը հիանում է աջ ու ձախ փոված մրգի և խաղողի այգիներով, հետաքրքրվում, թե ինչպիսի բերք է սպասվում, և թե առհասարակ ինչպես է ապրում հայ գյուղացին։

Անցնելով Նոր կյանք գյուղով, 7-աղրամյանն իմանում է, որ տեղի բնակիչները մոտ 20 տարի առաջ գալով Իրանից, այժմ իրենց համար ստեղ-

ծել են բարեկեցիկ կյանք։

Ջորավարին պատմում են այն աշխատանքնեթի մասին, որ տարվում են նոր հողերի, հատկապես աղուտների յուրացման ուղղությամբ։ Այդպիսի անմշակ հողերի վրա էլ վերջին մի քանի տարում ստեղծվել են Սուրենավանի և Արմաշի խոշոր տնտեսությունները։

Արմաշում վորավարին հյուրասիրում են անուշահամ մրգերով։ Այստեղ նա հանդիպում է սովետական տնտեսության բրիզադավար, խարբերդցի Ասատուր Անտոնյանին, որը 1930 թվականին

ծառայել է իր հեծյալ գնդում։
Նախիջևանում զորավար Բաղրամյանը դիտում է քաղաքը, ծանոթանում գավառագիտական թանգարանի ցուցոններին, այցելում զոհված սահմանապահների եղբայրական գերեզմանը։

Կարձատև հանգստից հետո մենք շարունակում ենք ձանապարհը Արաքսի ափով։ Օրդուբադ չհասած, ավտոմեքենաները թեքվում են և ուղևորվում դեպի լեռնային Ձանանաբ (նախկին Ցղնա) գյուղը, ուր ծնվել է Բադրամյանի կինը՝ Թամարան։

Աննկարազրելի է, թե ինչ ցնծություն առաջ բերեց վորավարի հայտնվելը այս փոքրիկ հայկական գյուղում, որտեղ շատերն անձամբ ձանաչում են նրան։ Յուրաբանչյուրն ուվում էր հյուրասիրել, ընդունել իր հարկի տակ։

Զորավարին հայրաբար գրկում և համբուրում է 95-ամյա Սարգիս Դավթյանը։ Նրա հարկի տակ էլ տեղի է ունենում ձոխ հյուրասիրություն։

Մոտ երկու ժամ գյուղում մնալուց հետո Բաղրամյանը հրաժեշտ է տալիս իր վաղեմի ծանոթներին։

Մեդրեցիները թանկագին հյուրին դիմավորեցին ավանդական սովորույթով, ազգային տարագ հագած երկու աղջիկներ զորավարին մատուցում են մեղրահամ մրզեր ու գինի, պիոներները՝ նվիրում ծաղկեփնջեր։

Հաջորդ առավոտյան Բաղրամյանը շարունակեց ծանոթանալ Մեդրուն, ուղևորվեց ղեպի Ագարակի պղնձա-մոլիբդենային կոմբինատը, այցելեց հանդերը, որտեղ բաց եղանակով արդյունահա-

նում են թանկարժեք մետաղը։

— Մեղրեցիները,— ասաց նա,— մարմնավորում են մեր ժողովրդի բացառիկ աշխատասիրությունը։ Խիստ սակավահողության պայմաններում նրանք կարողացել են շունչ տալ լերկ ժայոերին, յուրացնել յուրաքանչյուր թիպ հողը, այն շադախել սեփական քրտինքով և իրենց համար բարեկեցիկ կյանք ստեղծել։

Հայաստանն իր տարածությամբ սովետական եղբայրական հանրապետություններից ամենից փոքրն է։ Սակայն ձեր օրինակը ցույց է տալիս, որ փոքր հողի վրա էլ կարելի է մեծ գործեր կատարել։ Հիացած եմ ձեդնով, հիացած եմ ձեր-աշխատասիրությամբ։

Արևաշատ Մեդրուն հրաժեշտ տալով, դորավաթը գնացքով ուղևորվում է Ղափան։ Հանրապետուբյան լեռնա-հանբային արդյունաբերության այդ խոշոր կենարոնի հավարավոր բնակիչներ ցնծությամբ են դիմավորում ցանկալի հյուրին։ Ղափանից ուղևորվում ենք Քաջարան, զորավարն այցելում է հարստացուցիչ ֆաբրիկան, դիսում Դավիթ-բեկի բերդի մնացորդները, հիանում Սյունյաց լեռների անկրկնելի գեղեցկությամբ։

Դեռ Գորիս չհասած, Որոտանի կիրձից ոչ հեռու, զորավարին դիմավորեցին Քարահունջ գյուղի աշխատավորները։ Նրանք ձանապարհի եզրին սփողց էին բացել, զորավարին պատվելու համար։ Հյուրի խնդրանքով, ներկաներից մեկը երգեց գու-

սան Աշոտի «Սյունյաց սարեր»-ը։

Հաջորդ առավոտյան ձանապարհը ձգվեց դեպի Տաթև։ Զորավարն այցելում է Տաթևի էլեկտրակայանի շինարարությունը, ծանոթանում հիդրոտեխնիկական այդ եպակի կառույցին, որտեղ Որոտանի ջրերը, կատարելով 560 մետրանոց ահռելի մի թռիչք, պետք է լույսի ու վորության վերածվեն։ Տաթևում վորավարը դիտում է պատմական հուշարձանները։

Հիանալով անձեռակերտ կոթողով՝ Սատանի կամրջով, Բադրամյանն ասում է, որ անհրաժեշտ է կինոնկարներ, գունավարդ ալբոմներ, հանրամատչելի գրբեր ստեղծել՝ նվիրված Հայկական լեռնաշխարհի գեղեցկություններին։ Զանգեզուրի բնությունը կարող է գայթակղեցնել ամենանրբահաշակ դբոսաշրջիկին անգամ։

Վերադառնալով Գորիս և հանդիպում ունենալով քաղաքի աշխատավորության հետ, պորավարն ուղևորվում է Սիսիան։ Այստեղ նա մոտ 35 տարի առաջ է եղել։ Ու որտեղ էլ լինում էր պորավարը, ամենուր նախկին պինվորների ու մարտական ընկերների էր հանդիպում։ Հատերի մասին ինքն էր առաջինը հարց ու փորձ անում, հետաքրքրվում նրանց ձակատագրով։

Սիսիանում վորավարը գրկում և համբուրում է Հայրենական պատերավմում վոհված գնդապետ

Աշոտ Սարգսյանի մորը։

— Աշոտին ես անձամբ ձանաչում էի 1921 թվականից,— ասում է Բաղրամյանը։— Մինչև 1932 թվականը նրա դինվորական ծառայությունն ընթացել է իմ աչքի առաջ, հայկական հրաձգային դիվիդիայի հեծյալ գնդում։ Աշոտն իմ աջ թևն էր։ Նա շնորհայի և խիդախ սպա էր, հայրենասեր, անձնվեր ու կարեկից ընկեր։ Երբ 1941 թվականի հուլիսին նա դոհվեց, ես հարավային ռադմաձակատից մեկնեցի կին և կաղմակերպեցի նրա թաղումը։ Աշոտի նման հերոսներին մեր ժողովուրդը երբեք չի մոռանա։

Բաղրամյանի միջնորդությամբ է, որ Սիսիանի շրջանի նախկին Աղջենդ գյուղը, որտեղ ծնվել և

ՍՓՅՈՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ՄՀԱԿՈՒԹԱ.

Սականարանայության նետ մշակութային կապի կոմիանի նախագան Վ. Համազասպարտի և Հայաստանի դրողների միության առաջին քարտուղար էր. Թուկչյանը, որոնք մեկ ամիս նյուր էին Ֆրանսիայում, օրերս ըսփյուղացնայության նետ մշակութային կապի կոմիանի դանլիճում, ուր նավարվել էին մի խումբ մտավորականներ, պատմեցին ֆրանսանայ տարբեր կազմակերպությունների, մշակութային դործիչների ու արվեստադետենի նետ ունեցած իրենց նանդիպումների, ֆրանսանայ դաղութից իրենց ստացած արտավորությունների մասին։

մեծացել է Աշոտը, 1948 թվակասին պերանվանվել է Աշոտավան։

Ջորավարը եղավ նաև Ջերմուկում, այցելեց Կեչուտ գյուղի մոտ գտնվող Արփա-Սևան թունելի շինարարության գլխամասը։ Այստեղից պետք է սկիզբ առնի մոտ 49 կիլոմետր երկարություն ունեցող այդ ստորգետնյա ջրանցքը, որը ջրի հոր պաշարներ կտանի դեպի Սևան։ Տեղամասի պետ Նիկոլայ Գևորգյանը հանգամանորեն ծանոթացնում է իրենց շինարարական ծրագրերին։

— Որքան հնարավոր է, պետք է արագացնել շինարարությունը, Սևանը սպասում է Արփայի

ջրերին,— ասում է պորավարը։

Ընդամենը ինը տարվա պատմություն ունի Ադիղբեկով ավանը՝ նույնանուն շրջանի կենտրոնը։ Այդ կարձ ժամանակամիջոցում Արփա գետի աջ ափին կառուցվել է ժամանակակից մի փոքրիկ քաղաք՝ իր գեղեցիկ փողոցներով, բարեկարգ տներով ու հասարակական շենքերով։ Տեսնելով այս բոլորը, Բաղրամյանն ասում է.

— Այս վայրերով ես անցել եմ երեքուկես տասնամյակ առաջ։ Տեսել եմ միայն վիշտ ու տառապանք։ Այժմ կարձես մի նոր աշխարհ եմ ընկել։

Պատասխանելով ազիզբեկովցիների խանդա-

— Ես անչափ ուրախ եմ, որ ձեր դեմքին միայն խինդ ու գոհունակություն եմ տեսնում։ Մեր նախնիները միայն երապել են նման կյանք։ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը,— շարուծակում է պորավարը,— միակ պատերազմն էր, որի գնդակները չսուլեցին հայկական լեռնաշխարհում... Բայց հայ ժողովրդի շատ պավակներ հերոսաբար ընկան, փակելով թշնամու մուտքը Հայաստան։ Նրանցից էր ձեր հայրենակից գեներալմայոր Քրիստափոր Ալավերդյանը, որի հետ ես ընկերություն եմ արել։ Լսել եմ, որ որոշել եք կանգնեցնել նրա արձանը։ Շատ լավ եք անում։ Հերոսներին երբեք չպետք է մոռանալ։

կենտրոնական փողոցի ամբողջ երկարությամբ, որը կրում է Ստեփան Ըահումյանի անունը, յուրաքանչյուր ընտանիք իր տան առջև ձոիւ սեղան էր բացել հյուրի համար։ Տեսարանը հուսիչ էր ու գեղեցիկ։ Ժողովուրդն արժանի հարգանը էր

մատուցում իր պանծայի դավակին։

Նոր էինք հեռացել Ավիզբեկովից, երբ աղ ու հացով, միրզ ու խաղողով զորավարին ընդառաջ եկան Եղեգնաձորի շրջանի աշխատավորները՝ սոցիալիստական աշխատանքի յոթ հերոսների գլխավորությամբ։ Բաղրամյանը համբուրվում է հերոսների հետ, ցանկանում նրանց նորանոր հաջողություններ ի փառս մեր հայրենիքի։

Եղեզնաձորում Բաղրամյանը հանդիպում և գրկախառնվում է գեներալ-լեյտենանտ Սարգիս Մարտիրոսյանի հետ, որը որպես հայ-չեխոսլովակ-յան ընկերության նախագահ ուղեկցում էր Ձեխոս-լովակիայից ժամանած հյուրերին, որոնք ձանապարհորդում էին Հայաստանի պատմական հուշարձաններն ուսումնասիրելու նպատակով։ Նրան-ցից հայագետ Ձերնի Վացլավը մարչալ Բաղրամ-յանին ողջույնի ջերմ խոսք է ասում հայերեն լեգ-վով։

Այնուհետև վորավարը լինում է Մարտունիում. ծաղիկներ դնում Ալեքսանդր Մյա-նիկյանի հուշարձանին, ուղևորվում է Դիլիջան, դիտում այդ

Վերադառնալով Երևան, կորավարը այցելում է Զվարթնոց, դիտում <ոիփսիմեի վանքը, Մայր տաձարը։ Մեծանուն կորավարին ընդունեց Ամենայն <այոց Կաթողիկոս Վազգեն Առաջինը։ Ըն դունելությանը ներկա էր ռումինահայ նշանավոր պատմաբան և բանասեր <. Միրունին։

Արտակարգ ջերմությամբ անցավ Բադրամյանի հանդիպումը Էջմիածնի շրջանի Ծաղկունք, Մուղան, Արշալույս և Գողս գյուղերի աշխատա-

վորների հետ։

նշանավոր առողջարանը։

— Հայ ժողովուրդը,— ասաց մարջալը,— միջտ էլ եղել է աշխատասեր, բայց ապրել է չարքաշ, որովհետև հալածվել է օտար նվահողներից։ Անհրաժեշտ էին նպաստավոր պայմաններ, որպեսզի նրա ստեղծագործ հանձարը փայլեր ամբողջ ուժով։ Այդպիսի պայմաններ ստեղծվեցին սովետական իշխանության տարիներին, Հայաստանը վերածընվեց և կերտում է մի գեղեցիկ, մեծ ապագա։

Հոկտեմբերի 16-ին Սովետական Միության դորավար Հովհաննես Բաղրամյանը մեկնեց Մոսկվա, իր հետ տանելով հարացատ ժողովրդի անհուն սերն ու բարեմաղթությունները։

นา. บนคลบอน

այաստանում հաշվվում են ֆիզիկո-բիմիական և ջերմաամենատարբեր րուժական հատկություններ ունեցող ավելի բան 400 հանրային ջրեր։

թում նրանցից շատերը ենքարկվել են թի, իսկ ամբուլատոր բուժման համար՝ լոմետր հյուսիս, Հրազդանի գեղատերազմակողմանի գիտական հետազո- ավելի թան 600 մարդու։ աու թյան։

են բազմանիվ բուժավայրեր, տասն- րի առվայունյունը, հրաշալի ջուրը տալիս ստամոքսի ցածր թիվայնուհինդից ավելի մանկական առողջա- բարենպաստ ազդեցություն են ունե- թյան, նյութերի փոխանակության, րաններ ու հանդսայան տներ։ Առողջա- նում մարդկանց օրգանիզմի վրա։ 26- սիրտ-անոթային, աղևստամոբսային, րանները հիմնականում գտնվում են կլի- օրյա թուժումից հետո հիվանդները լեղապարկի ու նյարդային համակարմայական բարենպաստ պայմաններ դադարում են ցավեր զգալուց, նրանց գության հետ կապված որոշ հիվանունեցող այնպիսի վայրերում, ինչպի- ախորժակը լրիվ վերականգնվում է, դունյուններ բուժելիս։ Սրտի հիվանսիջ են Մազկաձորը, Ստեփանավանը, տրամադրությունը բացվում, բորբո- դությունների բուժման տեսակետից Արագածը, Լենինականը, իսկ հան- բային երևույթները անհետանում են, Արզնին ոչնչով չի դիջում Կիսլովոդսկի ներվային մարդկանց համար։ գրատյան տների կարելի է հանդիպել վերջավորությունների շարժունակու- առողջարանին։ Սևանում, Կիրովականում, Ալավերդում, Ղափանի շրջակայքում և այլուր։ Ձերմուկ առողջարանի ջրերը կարող

bu Sandbawandhi dhiphandagadh h 24խոսլովակիայի աշխարհահոյակ Կարլովի-Վարիի առողջարանի ջրերի հետ։

րարձրության վրա վեր են խոյացել առողջարանների լոգարանների, ջրավադանների, կինոթատրոնի, հյուրանոցի, կենցաղային սպասարկման կոմբինատի, հանքային ջրերի դործարանի և այլ հիմնարկների գեղեցիկ տուֆակհրտ շևնքերը։ Դրանց մեջ իր ճարտարապետական ձևավորմամբ այքի է ընկնում կլինիկական առողջարանի նորակառույցը։ Հանքային ջուրը խողովակով բերվել է առողջարանի ներընահարկը, և հիվանդները բուժական լոգանըներ են ընդունում անմիջապես 26bph bbpunul:

Առողջարանին մի առանձին տեսը է աայիս հանքային ջրերի ըմպելասրահը։ Ձերմուկի 64 աստիճան ջերմություն ունեցող ջուրը բացառիկ է իր քիմիական բաղադրությամբ և բուժիչ հատկություններով։ Գործնական ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ Ջերմուhad sugarachiand hamble to pardly ստամոքսա-աղիքային տրակտի, շաքարախտի, լեղապարկի, նյարդային համակարգության ու գի-

3 4 3 4 4 5 4 5 4 II TO O SILVII

նեկոլոգիական հիվանդություններ ու- ըի 1,5 միլիոն շիշ ուղարկվել է Իրան, ձերի, ոսկորների, խրոնիկական բազնեցողների։

Ջերմուկ առողջարանն ամեն տարի Ավստրալիա և այլ երկրներ։ Վորջին տասնամյակների ընթաց- սպասարկում է մոտ 4.500 հիվանդնե-

Ներկայումս Հայաստանում գործում ուլտրամանիչակագույն ճառագայβնեւ յին բուժիչ ջրերը բարձր արգյունք են թյունը վերականգնվում է, և նրանը այստեղ քեղնելով իրենց հենակներն գակի առատ լույս և հրաշալի անտառու ձևոնափայտերը, առողջացած տուն ներ։ Այստեղի բնական պայմանները են վերադառնում։

գործվում է նաև խմելու համար։ Այդ ժավայրերի համեմատությամբ, ինչ- հազար երեխաներ։ Ճամբարների շինպատակով կառուցվել է խոշոր դոր- պիսիջ են Աբասթումանը, Տերերդան, նարարությունն սկսվել է։ Ծովի մակերևույթից 2.000 մետր ծարան, որը տարեկան արտադրում է Դավոսը։ Տարվա բոլոր եղանակներին

Արդնին գտնվում է Երևանից 23 կի-Լեռնային պայմանները, արեզակի մետր բարձրության վրա։ Նրա հանքա-

Ջերմուկի հանրային ցուրն օգտա- Դիլիջանին այնպիսի հռչակավոր բու-42,5 միլիոն շիշ ջերմուկ։ Անցյալ տա- Դիլիջանում բուժվում են թոբերի, գեղ- բուժավայրը, որը գտնվում է Մարմա-

Իրաբ, Բունիս, Կանադա, Գերմանիա, մաքիվ հիվանդություններ ունեցողնա-

Pp բնական և կլիմայական առանձնահատկություններով բացառիկ ույասիլ ձորում, ծովի մակերևույնից 1.250 գրության է արժանի Սևանա լճի ավազանը, որը վեր է աժվում մանուկների բուժման և հանդստի խոշոր վայրի։ Ուլարամանիշակագույն ճառագայիների առատությունը, ճառագայիններ, որոնք կարևոր դեր են խաղում օրդանիզմի կննսական պրոցնոննրում, ուժեղացնում են թիվածնային սնուցումը և րարհլավում Նյութափոխանակությունը, բարհրար են մանկական ահող օրդանիզմի, սակավարյուն, Ռույլ կաժ

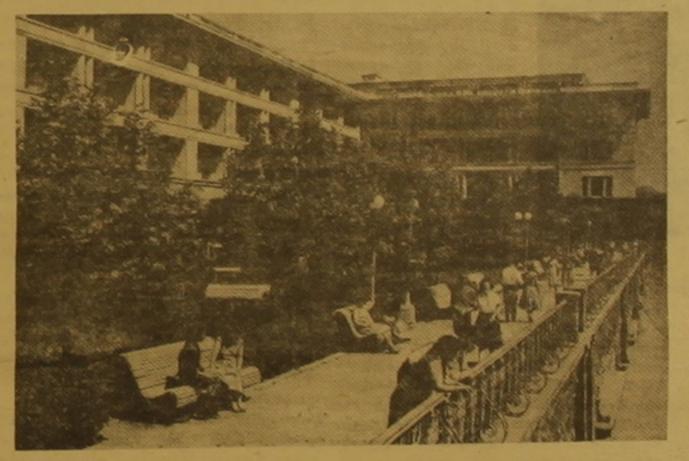
Zwydh wnulind win palapa, Zwi-Դիլիջանը ունի մեզմ կլիմա, արե- կական ՍՍՈ Մինիսարների սովետը Swannely apayand physicity Ulubb wփին պիոներական մեծ ճամբարներ նկատելի առավելություններ են տալիս կառուցելու մասին, որտեղ միանդամից կարող են հանցստանալ մի բանի

> Մեծ հեռանկարներ ունի Հանթավան րիկ գետի գեղատեսիլ հովտում։

> Ձգայի հետաքրքրություն է հերկաjuguned Upupuh Sadward quibilan Uրարատ բուժավայրը։ Սովի մակերեվույթից 800 մետր բարձրության վրա, Սարիբույաց լհռան հարավային լաևցերին և գետի հովտում կան 30-ից ավելի հանրային աղբյուրներ, որոնց ցերմաստիճանը հասնում է 25-ի։ Արարատի հանքային ջրերը պատկանում հիդրոկարբոնատա-ածխանքիվային-կայցիումական ջրերի թվին, որոնը օգտագործվում են ծայրամասային նյարդային համակարդության, հոդային հիվանդությունների, նյութափոխանակության խանգարման բուժման Swifupt

> Մարկաձորում են գտնվում տասելակ ախոնհրական ճամբարներ, մանկական առողջարաններ, հանգստյան տներ և այլ առողջապահական հիմնարկներ, որտեղ ամեն տարի 10 հաղարից ավելի երեխաներ են հանգստանում ու կագgarpilante

2. ԲԱԲԱՋԱՆՅԱՆ

Whapple mundimbergies

Loumblup 4. UUULBULL

Կշնորհավորենք «Հայրենիքի ձայն»-ի հրատարակությունը։ Իրապես սջանչելի գաղափար մրն է, որ գործի կվերածվի, կենդանի կապ մը հանդիսանալով հայրենիքի և ափյուռքի միջև։

«Հայրենիքի ձայն»-ի հըրատարակությունը մեծ բաց մը կգոցե։ Այսպիսի թերթի մը անհրաժեշտությունը կզգացվեր երկար տարիներե ի վեր։ Աշխարհի չորս ծագերուն գրված հայկական իոծ բազմություններ այս հրատարակության միջոցով իրենց աչքերը պիտի դարձնեն դեպի մայր հայրենիք, իրենք վիրենք պիտի վգան իրավ հայեր, հայրենիք ունեցող հայեր։ Հայրենիքի մեջ կատարվող որևէ հառաջդիմություն hpblig կուրծքերը պիտի լեցնե հըպարտությամբ և անոնք իրենց գլուխը պիտի պահեն բարձր, վես՝ ինչպես Մասիnu:

<ալեպի գարեջուրի ֆաբրիկայի մեջ աշխատող հայ տասը գործավորներուն ակշնորհավորենք unr.und

«Հայրենիքի ձայն»-ի երեվումը և կմաղթենք, որ անխափան շարունակվի անոր իրատարակությունը՝ hjntսիսային աստղի նման ուղղություն տալու ուղեկորույս հայ բազմություններուն, մինչև որ բախտավոր օր մը հայությունը ամբողջ հավաքվի Արարատի շուրջ։

Բարև ներով՝ Գործավորներու կողմե գրբգոր ՀոթոցևՆ Luitan

000

Ոչինչ այնքան սրտապընդիչ է և հոգեցունց տարագիր հայրենասերներուս համար, որքան «Հայրենիքի ձայն»-ի միջոցով մեկի հասնող հայրենի ձայնը։

Հոգեպարար է «Հայրենիքի ձայն»-ը, որ ամեն շաբաթ կհասնի մեզի, կպատմե մեր մայր երկրի ծաղկումին, նորակառույցներուն մասին, մեզ ամրապես կկապե հայրենի շինարար և ըստեղծագործող ժողովուրդին։

Երջանիկ ենք, որ այսօր ազատ հայրենիք մր ունինք, մեր երաված հայրենիքը, ո-

րուն ամեն տարի արձանագրած վերելքը հպարտություն կներշնչե աշխարհի չորս անկյունները կայք իաստատած հայորդինեpacu:

Իմ բաղձանքս է, որ հայրենիքին մեջ տիրող խաղաղությունը չվրդովվի, որպեսսի վերելքի թափը չըկոտրի, և աշխարհով մեկ ցրված հայությունը օր մը կարենա վերամիավորվիլ իր հայրենի հողին վրա։

Հաջողություն ձեզ, հայրենակիցներ, ամեն շաբաթ անխափան մեզի հասցուցեք «Հայրենիքի ձայն»-ը։

> կրենստըն UUT

ԵՂԻԱ ՍԻՐՎԱՐԴ

000

Հայ գաղթաշխարհի ներկա պայմասներուն մեջ, ուր հայ ժողովուրդի լինելչլինելության հարցը օրակարգի վրա է, երբ սպիտակ ջարդը կսպառնա մեզի, «Հայրենիքի ձայն»-ը փըրկարար դեր մը պիտի կատաըե:

«Հայրենիքի ձայն»-ը պիտի հանդիսանա այն շաղկապը, որ գաղթօջախները պիտի կապե հայրենիքի հետ։ Այս մեծ առաքելության մեջ ձեղի եսկսնիմ րաջողություն կըմաղթենք:

ALPAUL BROSHA Чирипри Արգենտինա

Հուզիչ է սփյուռքահայության հանդեպ այն սերն ու զուրգուրանքը, որ կկգացվի «Հայրենիքի ձայն»-ի էջերեն։ Հուզիչ է ու վարակիչ։

«Հայրենիքի մայն»-ը երգն է հայրենիքին, անոր մշակույթին ու շինարարության երգը։ Ան մեր հայրենիքի կենսաբաբախ սրտի ջերմությունը կբերե մեկ՝ ձույումին վտանգը հեռացնելու ապնիվ նպատակով:

Ամենաջերմ բյուր մաղթանքներ մեր այս նոր ու գեղեցիկ ձեռնարկին։

SULF C. AUDBORRAGILL Ֆրանսիա

Երկար տարիներ օտար, ամայի ճամփաների վրա դեդերեցինը, շատ դժբախտ օրեր անցկացրինը և միչա որպես վերջին ապավեն երագեցինը մեր հայրենիքը վերածնված։

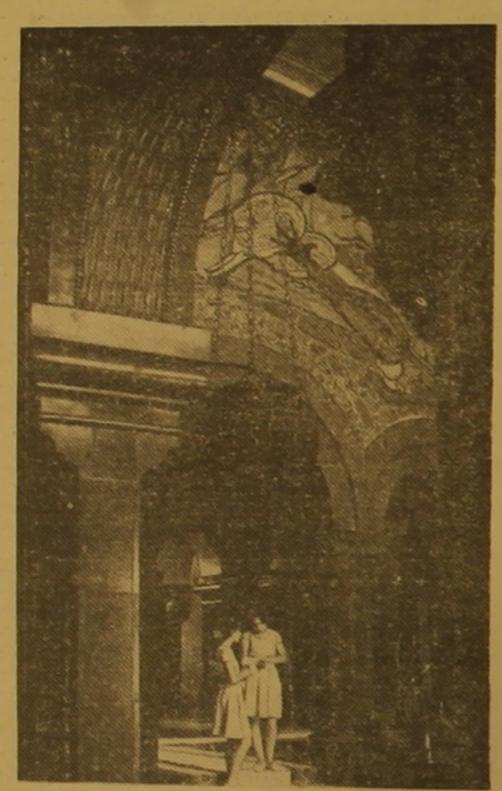
Appenula pulump dpmտաց մեզ։ 1962 թվականին մեր մեծ ընտանիքը՝ ամուսինս, ես և վեց զավակներս Եգիպաոսից վերադարձահը մայր Հայաստան, և մեր վերջնական և ապահով կալանը դարձավ գեղեցիկ, օրեցոր ծաղկող Կիրովական

քավաքեր Արդարև, ինչպիսի մեծ երջանկություն է տեսնել, որ ра Сшршашт ршатрр Сшըրստանում է ևոր շենթերով, գործարաններով, փողոցներով, դպրոցներով, abunmidhppplande phompfur**βյուն է գիտակցել, որ այ**դ թաղաբի տերը մենք ենց, մեր զավակները։

Մենք հպարտ ենք մեր Տայրենիրով։ Նա դարձել է սփլուռըանայության փարոսը լուսավոր, դարձել է աշխարհի ճամփեքի վրա սըփրոված հայերին տուն կանչող, նրանց ճիշտ ճաժhm gaild adad mande farսատոււ Քարավանները աչխարհի բոլոր ձամփաներից 2mpdifacid bb qhup Lugunտան, գեպի մայրական ջերմ գիրկը իրենց դարավոր Surphulophi by pungard Sujրենակարոտ հայեր, Թոթափած իրևնց վրայից օտարության փոշին, ոտր են դրbut dbp appunqub sugh վրա, հրանով հղորանալու։ QUENTAL PULLBUG

Uhrad what

ZUBAB PUDZUSARTE

Ավանդությունը պատմում է, որ արդեն վաղուց երբ աստված հող էր բաժանում՝ հա- հայում են դաել։ լերն ուշացան։ Մնացել էր միայն մի has abquibby pur bill ...

Այսպես է պատմում ավանդությու նը։ Բայց այդպես չընիացավ բարբարոտ Հայաստանի պատմությունը։ Հենց որ ժրաջան հայ ձևորի տակ քարևրը վերափոխվեցին պաղաբեր այդեստանենրի ու ոսկենասկ արտերի՝ իսկույն Տայանվեցին մեր փոքրիկ երկիրը Տափըշտակել ցանկացողները։ Եվ սկսվեց արյունոտ ու հղեռնական մի գոտեquiphp...

Սակայն այն ժողովուրդը, որ կարողացավ քարից հաց ստանալ՝ կարողացավ նաև քարը ղենք դարձնել։ Ամլոցներ կառուցեց հոկայական որձաքարերով և բարձրաբերձ լեռներից ժայոհը գլորհց Թշնամու վրա, տաճարհավատ ժողովուրդն սկսեց հողի հետ դարձել աշխատանքի շնորհիվ... միասին պաշտպանել նաև հավատ-

բազարտակերո ամրոցը։

տարրեր լեղուներով, ինչպես նաև շուրջ վաղված բնադրերուն։

մենաերիտասարդները 18-pg queppg: Udbնանին թղթյա ձևոտդիրը գրված է 981 թրվականին։

Ինչքան էլ որ անհանգիստ է եղել հայոց կյանքը, այնուամենայնիվ, մեր երկpaul quanquight bu aliաության ու արվեսաի բազմազան ճյուղեր, quinificate bu nibbybi բազմաթիվ դպրոցներ, իսկ գրչունյան վայ րերի Թիվը միջնադար. Zwjwwwbncd է հաղարից։ Մատենադարանում upusioned by spb sur գիտնականների մատենագիրների ոսկև ավանդները պատմության, փիլիսոփալունկան, հրաժշտուդավանաբաffimu, . նության, իրավաբա-பிய இந்பியնության, տիկայի, բժշկության, ալքիմիայի և զանագան այլ մասնագիաությունների գծով, իսկ չնաշխարհիկ մանրանկարներով դարղարված մատլաններն համաշխարհային ճա-

Հայ պատմիչների գրբերում պահկտոր բարջարոտ երկիր։ Աստված դա պանվել են տեղեկություններ, Հայասավեց հայերին և ասաց՝ եթե կարողա- տանից բայլի, նաև մի շարբ այլ երկրը-Նաբ այս բարերի վրա ապրել՝ կապրեր ների մասին։ Առանց **Տայկական** Հավերժ, որովնետև ոչ որ չի ցանկա- սկզբնադրյուրների անննարին է ոււումնասիրել Վրաստանի, Ադրբեջանի, Աղվանքի, Իրանի, արաբների, սելջուկ ների, մոնղոլների ամբողջական գիտական պատմությունը։

Մատենադարանում պահվում շուրջ ութսուն հայ պատմիչների, երենուն միջնադարյան փիլիսոփաների, Տարյուրավոր տաղասացների, նկարիչների և այլոց գործեր։ Տիեզերագետ Մնանիա Շիրակացին 1.300 տարի ամարտ, որ պետք է աևեր դարեր ու ռաջ գրել է երկրի դեղաձև լինելու մասին, բացատրել է Արևի և Լուսնի խավարման պատճառները, 12-րդ դարի բժիշկ Մխիթար Հերացին կազմել է մինչև օրա էլ կիրառելի դեղատոմսեր, Մարտիրոս Երգնկային 15-րդ դարում ձեռնարկել է շուրջերկրյա ճանապարհորդության և ոտրով հասել մինչև ներ կառուցեց սրբատաշ քարերով և Իսպանիա, 67 օր անընդնատ նավարկել մազաղաթյա մատյաններ գրեց տա- է Ատլանտյան օվկիանոսում (այդ նույն ճարների խուցերում։ Մադադաβների օրերին Ատլանտյան օվկիանոսում նավրա Եղիչեն դրոշմեց Վարդանանց հե- վարկում էր նաև Քրիստափոր Կոլումրոսամարտը, խորհնացին կոչեց՝ պաշտ- բոսը)։ Մատքեոս Ջուղայեցին չորս պանել բարբարոտ հողը հայոց։ Մա- դար առաջ հայտնել է, որ մարդն դաղաβները դարձան դենք, դարձան շկզբում եղել է չորքոտանի և մարդ է

Հայ միջնադարյան գիտության այս մադաղաβները։ Որքան Տերոսացավ փառանեղ նվանումների մասին վկապաշտպանությունը, այնքան ավելի յող մատյանների կողջին Մատենադակատաղեց ոսորը, այնքան ավելի շա- բանում պանվում են մեր թարդմանչաանացավ ոչնչացնող կիրթը։ Գարը Տա- կան մաթի անդուղական դոքարները։ ջորդեց դարին, ծնունդը՝ ոչնչացմանը։ Հին հայ Թարդմանիչ գիտնականները Ու դարերի խորքից եկավ, սերունդնե- աիրապետել են բազմաքիվ լեղուների րին հասավ մագազանների մի հղորա- և հայերենի թարդմանել դիտության, վոր բանակ, որ այժմ իր մեծ ու փորր արվեստի ու մշակույնի լավագույն նըվրաններն է արել աշխարհի տարրեր մուշները։ Բավական է ասել, որ շուրջ 300 Shamaphp umpachunhard bir Sarih Sazuljudan defufundem Uppamambili Uhopphant upopulations about aby topper Com apaid Sautely bangin-Հասած 25.000 մատչանների ամննա- հունյուններից մի թանիսը պահպանմեծ բանակատեղին Մատենադարանն վել են ավելի հին ձեռադրերում, բան է մեծ Մայասցի անունը կրող այս շունարեն բնագրի մեզ հասած ձևոագրերն են։ Մատենագարանի ձևուտորե-Ujumba aquesaned bis milbih put paid Upfirmambili apaz darphi milbili տասը հազար հայերեն ձեռագիր գրը- անազարա են պահպանվել, բան հույն բեր, հաղարից ավելի ձեռագրեր գրիչների ձեռբով հետագայում աղա-

Տարյուր հաղար հին Համաշխարհային գիտության հա- գրբեն, այնքան Թանկ է գնահատել կրը. դիվանական փաստա- մար առանձնամատուկ նշանակություն թությունն ու լուսավորությունը։ Պեթղթեր։ «Ամենածեր» ունեն մանավանդ այն թարգմանումադաղաթյա պատա- թյունները, որոնց բնագրերը կորել են։ ռիկները գալիս են Մատենագարանում է պահվում, օրի-Տինգհրորդ դարից, ա- նակ, չորրորդ դարի նույն խոշորագույն պատմիչ Եվսերիոս Կեսարացու կո րած «Ժամանակագրության» հայերեն Բարգմանությունը, անվանի փիլիսոփանհը, դավանաբաններ Զենոնի, Փիլոնի և շատ ուրիշների երկերի թարգ մանությունները։ Այսպիսով, հայերեն Pupadwinifignibiliph offengal afinat-Սլանը հայտնի են դառնում ժամանա-4/14 dbd Sudpunt dugbjud b Showդայում անհետացած բազմանիվ կարևոր աշխատություններ։

> Չարմանայի չէ, ուրեմն, որ աշխարշի տարբեր կողմերից Մատենադարան են գալիս ոչ միայն հետաբրբրասեր այցելուներ, այլև մասնացետ գիտնականներ։ Մատենադարանի . սրաններում հայ գիտնականների կողջին մեսրոպատառ մատլանների վրա խոնարհված հաճախ կարելի է տեսնել ժողովրդի անփոխարինելի գանձերի Սովետական Միության այլևայլ վայբերից, ինչպես նաև Ամերիկայից, Անգլիայից, Գերմանիայից, Ֆրանսիայից, Իտալիայից, Ռումինիայից և այլ երկրըներից գործուդված դիտնականնեբի, որոնը հայկական ձևռագրերում բությունները ձևռագրերի կյանքը երորոնում են իրենց հետաքրքրող նյութեր։ Ձարմանալի չէ նաև այն, որ ար- բիոլոգիական-բիմիական լաբորատոտասանմանյան մի շարբ համալսա- բիան մշակում է ձևռադրերն ամրացրաններում այժմ գոյություն ունեն նող ու հիվանդությունները կանխող ւայոց լեզվի, գրականության ու պատ- հորանոր դեղամիջոցներ, մության դասընթացներ, որոնց միջո- տեղերում հարմարեցված ցով օտար մասնագետները պատրաստ- ցիոն սարքավորումներն ապահովում վում են կարդալ մեր մատլանները մեր են բարենպաստ կլիմա ձեռագրերի [bydnd:

> վրա ստեղծված հատուկ ինստիտու- գրերը, միկրոլուսանկարչական ար՝ Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների բատորիան հատուկ ժապավենի վրա է սովետին աորեներ Մայտոցի անվան եկարահանում և բազմայնում հին ձևոագրերի ինստիտուտը, հանա գրերի պատճենները, որպեսզի պազօրյա բրանացան աշխատանը է գրերի փոխարեն օգտագործվեն նրանց կատարում ձևոագրերի հայթայիման, լուսապատձենները և դրանով ձևոապանպանման և հրատարակության գրերը զերծ մնան մաշվելուց։ ուղղությամբ։ Այստեղ ուսումնասիրվում և հրատարակվում են մեր նախնիների մաքի ու ձևոքի վաստակները, խարգմանվում և ռուսերենի միջոցով ավելի լայն տարածում են ստանում հայկական սկղբնաղբյուրները։

Ցուրաբանչյուր հին ձևռագիր տվյալ ժողովրդի բաղաբակրթության աստինանը ցույց տվող մի անձնագիր է։ Որ- բունդներն ապամովված է։ բան շատ գիրք ունի ժողովուրդը, այնքար յատ ուգ ու դիջոց է աբավադրիլ

տական բանակները չէ, որ պաշտպաենլ են մայ մշակույթը – Հայաստանը վայուց է գրկված հղել իր պետակա նությունից ու բանակից — շարքային մայ մարդն է փրկել մադադաβները։ հիստ իրավացի է հունգարացի նշա-Նավոր գրող ու հասարակական գործիչ Լասլո Էրդոշը, որը Մատենադարանի այցելուների մատլանում գրել է. «Ձկա waterment of the nepty dagadache, apt wifiguit zum godho wzlawośni dbh, ետւն ը անընար հավ չավանըն ին ձևև. բերև ի մի»։ Մատենադարանում պահվող ձևոադրերը գրված են մեր մոլորակի ամենատարբեր Հորիզոնների տակ։

Հին ձևոագիրն այն եզակի հարստությունն է, որն այլևս ոչնչով չի կարելի գտիսարինել։ Հին ձևռադրերը նորից չեն գրվիւ Դրանով է բացատրվում այն րացառիկ ուշադրությունը, որ հայրենի կառավարությունը ցուցաբերում է մեր նկատմամբ։ Մատենադարանը Սովե աական Միության միակ գրապանոցն է, որը կառուցված է հատկապես ձևռագրերի պահպանության նպատակով Այստեղ ստեղծված են բոլոր Հնարավոկարացնելու համար։ Հատուկ միկրոառանձին կոնդենսա-Համար, վերանորոդման բաժինը նո-Մատենագարանի ձեռագրերի հիման բոգում ու բուժում է վիրավոր ձևոա-

> Հարյուրամյակների փորձություններով անցած մագաղանկա գորականները բախտավոր հանգրվան են գտել Հայաստանի Մատենադարանում և ապարինում են իրենց գարավոր վերբերը։ Նախնիների կտակած Հարստություններն անցնում են սերունդներին, Տարստացնում ժամանակակից գիտու-Pinihp: Ամենայն հայոց գանձևրի հաղթական երթը դեպի դալիք սե-

> > SOUTH UFFULTUL

(Սկիվբը՝ մեր թերթի ՀՀՀ Հ

փոնգասու աշեն ղանտաժաշարը արա թե կողջին ինչ-որ թագավոր կար կամ կ մարդիկ։ Հրաման զոչելով, սուրհանդա սրանցով իր կամբն էր հասցնում կով նը երակներում եռք էր տալիս։ Եվ 🕫 Եվ արդեն դժվարությամբ էր սպասում։ վորով ձակատ-ձակատի խփվելու հրամ — Ժա՛մն է երևի,— ասաց մեկը P Մուշեղ իշխանը խեթ նայեց, չիմաց

Մուշեղ Մամիկոնեից տերը կանգնա

սպասեց քիչ էլ, մինչև մապ մնաց, հ ու տրորեն վանականների խումբը։ կեց ցամաքած շուրթերը և զուեց նախ ապա ասաց բարձրաձայն և ձեռքը սել։

- Ujpnidh ... Unw -w g... Նույն խոսքն ալիքավորվեց հրաժա բերնից ելնելիս, և գումարվեց երկրոր

արձագանքին։ Մեծ Հորեղբայրը ելավ կանգնեց ա

- Unu - w g ... Մլեհ գինագործ վարպետը, Բեն-Բ

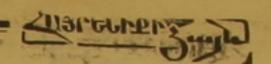
awwwwqurph...

bollorin pendiur republic spub bene bud ppromyjed ppble nordent menthening epubplied emitted from military military պեպաց։ Ու հողմ բարձրացավ։ Ու այդ ին առավ ձիավոր հայոց գնդի համա

- 2m-m-m place

- 2m-m-m-m-pu...

Օդ տրորեց արագ սաստկացող մի

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ Միքայել ճաշտաբապետի ԵՐԱԽՏԱՎՈՐԸ

mubb bd. que hd unmyht այցելությունն է, առաշին ծանոթությունը: **Նստել** եվ qrfbrnd dwbrwptnbdwd սենյակում, տաշվել հանելի, անկաչկանդ ու կախարall desided, quempmind pugbi dugumburu:

... Ներսիսյան դպրոցի umb tr. brp mnmghb mbquid intumid Uhha: bem պատանեկան վառ եշևակա-

յան մեջ տպավուվեցին նաշտաբապետական անկշկնելի արձանները։ Նա անընդհատ նկարում էր, նկարում Անիի բիսպները, Հովվի եկեղեցին, Մայր տանարը... Առանց նոգթյան եթեք ամիս հրաչագեղ քաղաքում չոչեց Անիի ուխտա-

.. Եշկաբում է գրույցը, պատմում է նաշտաբապետը, ու տեսնում եմ հերսիսյան դպրոցի մի խումբ յրջանավարտի՝ Միքայել Մազմանյանին, Մաշտին Մազմանյանին, Աշմեն ակյանին, Տիգբան Շամիբխանյանին... 40 հոգու՝ Եբկու բանքատաբ գնացքով, Մոսկվա՝ ուսանելու մեկնելիս։ Ես նում եմ նշան Մոսկվայի բաշձբագույն գեղաշվեստական ենիկական ինստիտուտում սովոբելիս, Թիֆլիսում, Ալեքկրապոլում արվեստագետների ու արվեստի տարբեր հարվեբաբերյալ դասախոսություններ կարդայիս, նրան տկերացնում անման Չարենցի ու ճարտարապետ Կարո աբյանի հետ առաջին համաչխաշնային պատեշազմի տասյակի առրիվ Եբեանում կազմակերպված «Կոբի պատեdps gangand:

Ուսանելու տաշիներին էր, որ Միքայել Մազմանյանը ճանեկավ ուպես նկաւիչ և թաւգմանիչ։ Քայց նշա տաւեւքը տաշապետությունն էշ, նայ ազգային նաշտաշապետունը, Անին, Ադրամաբը, Զվաբընոցը, Գառնին, Գեղաբդը, տեղ էր նրա միաքը, իր ժողովողի նոր մայրաքաղաքի ուցումն էր նրա հրագանքը։

Ու ճիմնադրեց Հայաստանում առաջին տեխնիկական կրբյան նաստատությունը՝ Եշևանի չինաշաբական ինստիոր (այժմ՝ Կաշլ Մաշքսի անվան պոլիտեխնիկական ինսւուտ), դաբձավ նշա դիբեկտուր և անեցբեց բազում ին-Արների ու ճարտարապետների, երիտասարդ սովետական բապետությանն այնքա՜ն աննբաժերտ մասնագետների։ օրվա արվեստագետներից չատ-չատերը Մազմանյանի աbeտներն են կամ այլ: '-ա't-ի այակերտները։

ա՝ կատաբեց Լենինականի, Կիբովականի, Ղափանի ճալագծումը, նախագծեց սինթետիկ կաույուկի, Եբգէսի բաանների, գոքի պայատի և ունիվերմացի չենքերը։

935 թվականին Մազմանյանը լուս ամիս յուազայեց ամբուլում, Արենքում, Նեապոլում, Պոմպեյում, Հռոմում, սենցիայում, Վիչենցայում, Ռավեննայում, Վենետիկում, թանում, Փաբիզում... Արվեստագետը ծանոթացավ բյուդական նաշտաշապեսության կորողնեշին, հունական դաան նաբտաբապետության նույաբձաններին, իտալական թիկ և վեռածնության դառաջոջանի կառուցվածքներին, ւժամանակ կապես նայտնաբեռեց պատմական նայ նաւrապետության նետ։

Արտասանմանյան հրկրորդ չրչագայությունից վերադարձել Միքայել ճաշտաշապետը։ Հայաստանի ճաշտաշապետնետան դանլինը չկատողացավ տեղավորել բոլորին, ովքեր կանում էին լսել նշան։ Այդ 1963 թվականին էշ. նա վեrադաrձել էr Անգլիա, Ֆրանսիա, Եգիպտոս, Հուդանան կատառած ուղևուությունից, վեռադառձել էր վառ, հառուստ տրսլավորություններով, արժեքավոր ուսումնասիրություններով. gengebend at intompharepred.

Ծանոթանալով այդ հակաների քաղաքների պլանավորման և կառուցման նարցերի գործնական լուժմանը, նրան նարողվել էր նաև նավաքել նայկական նաշտաբապետության և աշվեսmb decupering of yard medeludar biniphe:

biniowaldnid ճայտնարերված 5-6-րդ դարերի ճայկական խնանկարի և ճաղվագյուտ հույաբձաններից գունավոր լուumojumbleabe pheby:

Միքայել Մազմանյանը բեռեց նաև նայ ականավու նկաrիչներ Parna Ռոսլինի և Սաշգիս Պիծակի հրաշալի մանրանկարների գունավոր լուսապատկերները, որոնք պահպանվում են Երուսադեմի հայկական ձեռագրերի գրադարտնում։

Այդ օրը ցուցադրվեցին նաև Բոսֆորի ափին Չերախանի պալատի ինտերյերի գունավոր լուսապատկերները, նրա նեդինակի՝ Սաոգիս Բայլանի ստուագրությամբ։ Պալատը, որ կառուցվել է 1874 թվին, 1910 թվականին նողենի զոն է դարձել։ Բալյանները 200 տարի չաբունակ թուրքական սուլթանների պալատական նաբտաբապետներն են եղել և սպիտակ մաշմաշից կառուցված առաչնակաշգ պալատական անսամբրլնելով ստեղծել են 18-19-ւդ դաբերի օսմանյան ճարտաբապետության ոճը։

Tukihan jurdud aizugenipjude junid te medbumugbտին, ուր պատմում էւ սփյումքի նայ նամբավավու նաւտաrապետներ Բաrսեղ Պողոսյանի, Հրազդան Պայյանի, Պասկալ Բաբությանի, նանգուցյալ Լեոն Նաֆիլյանի, անվանի նկաբիչներ Ալեքսանդր Սաբուխանի, Այոտ Զույանի, Աբյավիր Կաբինյանի մասին։ Նա պատմում էր սփյուռքանայության նամաբ կարդացած իր դասախոսությունների մասին՝ «Սովետական Հայաստանի ճաշտաբապետությունը», «Եբեանը եբեկ, այսօր և վաղը», «Ադրամաբի ճառաաբապետությունը», «Տոդատ ճառտառապետը», «Լեսնաոդո դա Վինչին Հայաստանում» թեմաներով։ Սփյուռքի մամուլը հիացմունքի չերմ, օրտառուչ խոսքերով է բնութագրել տաղանդավոր արվեստագե-

Zurmuruqtanıpjak at htrqurdtunh bubujdud urվեստաբան է Միքայել Մազմանյանը։ Նա բազում ճոդվածներ է գրել նարտարապետության ոճի, ազգային նարտարապետության, արվեստների սինթեզի, Ալեքսանդր Թամանյանի ստեղծագործությունների, Թորոս Թորամանյանի գիտանետագոտական այիստատնքների մասին։ Այժմ գրում է մի չարք խոչոր մենագրություններ՝ նվիրված սովետական նաբտաբապետության և պատմական ճայ ճառաառապետության ու կերպարվեստի ճառցերին։

Արվեստի վաստակավոր գործիչ Միքայել Մազմանյանը դեկավաշում է «Եշեաննախագիծ» նաշտաշապետական հատակագժային աշվեստանոցը։

中华中

... Սեղանի վշա կուտակվել են թեշբել, նամակնել, նրկարներ... Գրանք նայ ճաշտաշապետության եշախտավորի կյանքի առանձին էջեւն են միայն, ես խնամքով ու եւկյուղաdaipjuste perpoid by mid feech, guungmind, or sen fi bmgbi dagmmburu:

ппаль врешь

ግበ ተ 4 ተ ቡ L ተ ኒ

Fubwambas UPAU UPFULL Rupadubby & Spubuhush 1200 hadop pubununted an Abailib phopp pubununtedar dar daritation прове, пр јего врадије «Дијинишво гриширавјеврава Sugarand blo hanighte win Propadataipinibitaphy.

Չանհետացած թու լույսրդ Տխրադալուկ ա ստղ шпտրվան,

— Հասա ը լորեր Կերգեն ուրցին մեջ howhuh:-

Դարձի ը հիմա դուն պոետին, Որ սիրով է լեցուն հավետ. — Արտույտն անդին

Թուսվ երկի՞նք լույսերուն

Դարձուր ինձի հայացքրդ nurli, Չոր կրնկղմե այգր իր մեջ. — Ի՞նչ խնդություն Յորենարտին մեջ Incompt's:

Դուն մտածումըս փայլեցո ւր Այնտեղ, հեռուն, օ , շատ hanneu:

— Ցողը մաքուր Ln iju t houd վարսակներուն:

Երազի մր մեջ երկնառաք Սիրեցյայրս կննջե դեռ... - Արա գ, արա գ. Տե՛ս, արև և է, որ կերե dbp:-

Նենգ ձամփաներեն կերթայի անձայն, Կերթայի մինակ, տխրորեն շվաթ. Չեոբերդ ինձի ուղեցո ւյց դարձան։

Հո և, հորիզոնին վրրա դեռ աղոտ Կշողար անվոր հույսն այգաբացի. Նայվածքըդ դարձավ պայծա ո առավոտ։

Ո՛չ մեկ ձայն, հնչող իր քայլեն բացի, **Կքաջալերեր հե՛ք** ուղևորին. «Քայե՛ դեռ»— ըսավ բու ձայնըդ ինձի։

Իմ սիրտըս երկչոտ, իմ սիրտըս լոին Կարտասվեր մինակ ձամփուն վրա անվերջ, ԵՎ սե՛րն էր, որ լոկ հաղթեց բոլորին

Եվ մեկ միացուց երջանկության մեջ։

000

Կապելաներ ու ժխոր, մայթերու ցեխը անվերջ, Սոսիներ, որ կթափեն տերևն իրենց օդին մեջ, Հանրակառքը, երկաթի տղմաթավա՛լ փոթորիկ, Որ կճոռա, նստած ծուռ՝ անիվներուն վրա փոբրիկ, Եվ կթարթե իր կանաչ-կարմիր աչքերն անվրդով, Բանվորները, որ ակումբ կերթան՝ անհագ ծխելով Ծխամորձները իրենց ոստիկանի և բիթին տակ, **Կաթող պատեր, տանիքներ, լպրծուն քար ու սալարկ,** Փոսացած կուպը, կոյուղին լեցնող հեղեղը ջուրի,— Ահա ձամփաս, որ այսպես մինչև դրա խտ կերկարի։

ուրին։ Խելոք ու էլ մտաբերում, իր իշխանավոր արձակում, ին։ Եվ արյուէին շուրբերը։ րեղ բերի ձիա-

ի ասողը։ Եվ կները հասնեն ող իշխանը լի-«կամքդ լինի» ղմը պարդելով.

ղ կինվորների վորավարների

լին, զոռաց.

ոռացին.

of quipaut huւբվետներ այվ ախիս սուղեց ու հողմն իր թևև-

հանների ու ասպարի, սադավարտի, բախվող սրերի կրձտոց։ Նաև՝ կարձ տնքոց կամ բվկտված ձիչ։

Չարկվեցին՝ երկիր ու երկինք մոռացած, փոթորկուն ծով մազասպն ու Մամիկոնը։ դարձավ մարտադաշտը։ Կարմիր կծիկի խուրձ թել էր հայոց այրուձին, գլորվեց ամեն կողմ, հանգուցվեց, երկարելով՝ նոսրացավ տեղ-տեղ, նույնիսկ հատվեց և խումբ-խումբ լեռնացավ։

Ռազմի սովոր ձիերը գետնից հող էին պոկում, մանրում, փոշի էին պատնելում իրենց դեմ։ Եվ հայերը հեծյալ սելջուկ էին թշում սրամարտի շարժուն և փոշեկուլ ասպարեկից դուրս, որ այնտեղ անվրեպ նետաձիգները գետնեն նրանց։ Ու այդ էին անում Մլեհ վարպետի նետաձիզները մի կես շրջանից. Հրահատ ժամացույց փորողը՝ ցրիվ եկողներին խմբած, ամե նից շատ ու առանձին՝ Անտոն իմաստուն շինականը։ Սա ծընկել էր շրջված սայլին, պոչը կապարե լցոնով սլաք էր առնում աղեղին դնելու, բայց դեռ անխոռվ դառնում էր դեպի սուրբ Unwphing, խաչ էր հանում անպայման։ Հետո ձգում, պրկում էր լայնային աղեղը, և արջ ու զայլ գետնող այդ սլաբները, բաց արձակվելով, անպատձառ մխվում էին կուրծք ու բիակի. եռաձանկ ծայրերն էին ելնում հակառակ կողմից։ Իսկ Անտոն իմաստուն շինականը կրկին խաչ էր հանում՝ սուրբ կարապետ դարձրած երեսը։

Ձէ՛, սելջոնյի ո՛չ ձիավորը, ո՛չ ոտավորն էր պակասում, մաշվողը հայոցն էր։ Հատվոր էին նրանք, քիչ էին հայերը։ Բայց կավում էին, ինչպես բաջերին է վայել, դիմանում էին ան մոունչ մինչև մոտենաբ եղբայրիկի հետ շրջանցելու գնացած

եվ բանի որ ուշանում էր եղբայրիկը, և բանի որ դժվար էր մարտը հայոց համար, ով դեռ կարող էր՝ մարտի էր նետվում անհրաման։ Վազում-գալիս էին պույգ-զույգ, նույնիսկ գլոր խառնայփորության մեջ։ Ով սրանցից մնաց ձիավորի մենակ։ Հերբով էին նետվում մարտի, որ երևային շատվոր, կողբին՝ մնաց, ով սրամարտի դաշտն անցավ՝ դուրս եկա այտակարկ, վա- թվային անսպառ։

վորավարը և Մամիկոնեից երկու թոսը՝ նորածիլ բեղով Հա

Եկան, սրընթաց ասպարել իջան սասունցի ահագնահասակ վանականներ, դրանց մեջ՝ անգիահ ու բոկոտն Ոտնամըրուր աբեղան։

Եկան, սրամարտի բռնվեցին Մուշեղ կորավարի սուրհան դակ զինվորներից, նրա թիկունքը պահողներից մի տասնյակ Մնացին ինքը՝ Մուշեղը, Հեսուն, դեռևս տաք սուրը ձեռքին հայտնված դարբին Մըվանը, Վահրամ իշխանը և միայն - մի երկու զինվոր, որ հրաման առնելով՝ սլանում էին մոտիկից գո ուսլու։ Այսպես դժվար էր։ Մամիկոնեից՝Մուշեղը՝ արձվահայաց, խիստ ու կատաղի, դարձավ չիզ, դարձավ լարված աղեղ։ Հայերը, նեղվելիս, նրան էին որոնում այքով ու ականչով։ Եվ նա ասաց իր հետ մնացածներին.

— Մնացեր այստեղ, հրամանակերպ Նյաններ տվեր։ Ես գնացի։— Եվ ձին մտրակեց, եկավ մարդկանց մարտի, հորդո բելու, հրամաններն անձամբ զոռալու։ Եվ որտեղ մոտեցավ, որտեղ սուր պարկեց ու ետ բռավ, այնտեղ բեժացավ կոիվը։

Թմբկահարները թմբուկ էին պատղում, փողհարները, այս ու այն կողմ ընկած, նժույգ էին խրտնեցնում, և պատերագմական թեժ աղմուկի մեջ խեղդվում էր մեռնողների սփրթնած ահարեկությունը։ Հայերն ամրացան։ Բայց բիչ էր և այս հնար բը։ Այդ ժամանակ կրկին իր բարձունքին ելնելով՝ նշան ավեց Մուշեղ Մամիկոնեից զորավարը։ Եվ Մլեհ վարպետի հետիոտն մարդիկ, կովում ակամա զորավար դարձած Հրահատի խմբան ոտավորները վաղեցին-մխրձվեցին ձիավոր վորքի բավալ ձիավորի թիկունքը, կպավ սելչուկ հետիոտից։ Նետով էին գոր

Եկան, հասան հայոց թիկունքապահ ումն Ահարոն փոբր [ծում, կարձ սուր ու դաշույնով, մուրձով, սակրով, արկանով։ Արկանողները պարանում, տապալում էին հանդիպածին՝ պայտած աչ ոտքով փորատակի բացի խփող, մեջքից նենգ դաշույն տվող, հմուտ նետաձիգ սելջուկների, նաև կովի չմըտնող տեր սելջուկների։ Սրանց մեջ Մելիքսեղեկի վրեժն էր որոնում այքն արյուն լցված Հրահատ դվնեցին։

Ու հանկարծ կովի իչավ ամեն բան և իր ով լինելը մոուսցած Հեսուն։ Եվ վագեց Ուխտատուրը։ Հեսուի կարմիր թիկնոցը, գրահի վրայից նետած, կրակ էր տանում իր հետ։ Նա զեղեցիկ ու կատաղի էր կովում, ահից վուրկ, մրրիկի պես ձեղք ur ummmbflurblurn Empmlud Suruste:

Վահրամ իշխանը անհանգստացավ, գոռաց Մուշեղ կորավարի ականջի տակ.

— Հասնե՞նք, ե՛տ պահենք իրեն...

Մամիկոնյան սորավարը չլսելու տվեց։ Ու պահ հետո միայն բան բացականչեց, բայց ձայնը խեղղվեց մարտի դաչտից բարձրացած, ալիք-ալիք ծավալվող ամրապինդ մի գոռոցի

— Թագավո՞րը... մեզ hե՞տ...

Մահ է Գլակ վաձառականի այրի առջև, բայց կարմիր պատկեր է թվում։

Դժվար է ձիուն զապելը, տանում է նրան և նրան օղակած երեթ-չորս սելցուկի Նույնպես։ Գլակին և՝ այդ է փրկում, և՝ գնալու պահին հանկարծ կանգնելը, հանկարծ սուր իջեցutip ubqu damtguid utigadih acubu ac qilubu; lih ge

զգում Գլակը, թացկի զորությունն է սիրտը պնդել, կա տորած է տալիս, իսքն էլ է զարմանում։

— Ջա'րկ, —իրեն է գոռում Գլակը։— Ջա'րկ։

ԵՐԱԶԸ ԵՐԱԶ ՉԻ ՄՆԱ U3Lt4U

Հալեպի Նաձարյան-Կյուլպենկյան երկրորդական վարժարանի աշակերտական տարեգրքում՝ մի տարի առաջ կարդացել էի հուսիչ մի գրվածը՝ «Ա'խ, երավ էր...» վերնագրով։ Աշակերտուհի Ռիթա Սյուլահյանը տրտմությամբ շաղախված տողերով նկարագրում էր իր կարոտը հայրենիքի `նկատմամբ: Փոքր տարիքից նա երավել է իր հայրենիքը, երապել է Սևանն ու **Արարատը, Օշականն ու Երևանը** և մի գիշեր, ի վերջո, տեսել է հիանալի մի երակ. երավում տեղափոխվել է Հայաստան։ Կարձ է տևել սակայն երջանկությունը, որովհետև հանկարծակի կարթնել է և իրեն նորից գտել օտար ու ցուրտ ափերում:

«Ինչ կրլլար, գեթ ժամ մը ապրեի հայրենի հողին վրա։ Երազս մնաց երազ, իսկ հոգիս անմխի-

Այսպես էր վերջացնում Ռիթան իր գրվածքը; Այն գրված էր անկեղծ ու վարակիչ շնչով և արտահայտում էր ամեն մի հայրենաբաղձ պատանու կամ պարմանուհու հոգեխոով ապրումները։ Երևի այդ էր պատձառը, որ հեղինակի անունը տպավորվեց մտքումս։

Անցյալ օրը պետական համալսարանի հանրակացարանի սենյակներից՝ մեկում ես հանդիպեցի այս ուսումնական տարում հայրենիք ժամանած սփյուռքահայ մեծ թվով ուսանողների և ուսանողուայս երիտասարդներից յուրաքանչյուրը իր հետ բե- սին։ րել է մի գեղեցիկ երավ և ցանկանում է հայրենիքում թև ու թոիչը, մարմին ու ձև տալ իր երազին։ էր...»:

~~^^^^^^^`

Ադրինե Լեփեջյանը (Հորդանանից), Գևորգ Որբերյանը, Մակարչեխ Ալբերտյանը (Եթովպիայից), Վահե Բոյաջյանն ու Արտեմիս Քեշիշյանը (Սիրիայից) որոշել են բժիշկ դառնալ, Զարեհ Ասլանյանն ու Նավարեթ Ոսկիմորուբյանը (Լիբանանից) և շատ ուրիշներ՝ ինժեներ, Գևորգ Յաղուբյանը (Կիպրոսից) ձարտարապետ, Ռիթա Սյուլահյանը՝ բանասեր...

— Ռիթա Սյուլահյա՞ս... Հալեպի՞ց, Նաձարյան-Կյուլպենկյան վարժարանի ց...

Ձայնս հրձվանք է արտահայտում, վաղուց ըսպասված հարապատի հանդիպած լինելու հըրձվա նքը։

— Այո՛,— հաստատում է Ռիթան քիչ **չփոթված**, հիների։ Արտասահմանի տարբեր երկրներից եկած երևի զարմանալով, թե որտեղի՞ց գիտեմ իր մա-

— Կարդացել եմ ձեր գրվածբը՝ «Ա՜խ, երապ

— Ի՞նչ կրսեք։

Նա շիկնում է, հայացքը մի պահ խոնարհում։ Քիչ հետո, երբ նորից ինձ է նայում, մտերմիկ, երջանիկ ժպիտ եմ նկատում նրա հայկական մեծ, խոհուն ու սև աչքերում։

Այդ ժպիտը կարծես ասում է.

 Տեսնում եք, ես այլևս անմխիթար չեմ, քանի որ հայրենիք եմ եկել, քանի որ արդեն Երևանի պետական համալսարանի ուսանողուհի եմ։ Երակըս երավ չմնաց։

Ո՛չ, երազը չի խեղդվի այսուհետև սփյուռքահայ երիտասարդների հոգում, որովհետև աշխարհի բոլոր. անկյուններից ձանապարհները ձգվում են դեպի Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Երևան, ուր բազմաթիվ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ կան, դոները լայն բացած համայն հայության երիտասարդության առաջ։

СԱՔԵ ՎԱՐՍՅԱՆ

Մտածում է. «Այս երեք-չորսից ապատվեմ, մենակ չմնամ շատվորի դեմ»։ Բայց մնում է մենակ։ Տարածություն է բանում երկու-երկու, երեք-երեք կովող հայերին և իրեն։ Գլակը ոչ մի հնարքով չի հասնում նրանց, ինքն է, իսկ շուրջը միայն սելջուկ ձիավորներ։

Հոգնում է բավուկը, և երբ հոգնած՝ ուշանում է նորից վրա բերել սուրը, ծանր մի հարված գլխից պոկում է սաղավարտը և qininini niniminini):

 Այստե՛ղ եմ,— մոտիկ կանչում է խոպոտ մի ձայն, և մի ուրիշ ձայն, որ մարդու կանչ չէ, մետաղական է, երևի ձեղջվող պրահի՝ Գլակից պոկում, կողմ է նետում նրան բոլորած սելջուկներին։

Գլակը տեսնում է օգնության հասած Գրիգոր եպիսկոպոսի այլակերպված դեմբը, այքերն ահարկու, բերանը ծուռ։

Իսկ Գրիգոր եպիսկոպոսը ողջ է, թե մեռած՝ ինքն էլ չգիտի։ Ոչ մահ է պետք իրեն, ոչ կյանքի-կենդանություն։ Գլակի թիկունքն անցնելով, սրով տափակ զարկ է տալիս նրա զամբի կին, դուրս մղում օղակից։ Եվ ինքը մնում է առժամանակ մեխակ, ինչպես միշտ էր՝ կովի գալուց և կովի մեջ։ Իսկույն ե**տ** շրջվելով, մոտիկ է կանգնում Գլակ վաճառականը։

thum high to behaviored by, abope abope numawa by upwմարտում։ Եվ, թե աջ է պետք, ձախ է պետք, թե դեմը, աշխարհ մոռացած՝ նրանք սրի կատաղի կարկ են տալիս միասին։ Գրիգոր եպիսկոպոսը քիչ է հարվածում սրով, թուլություն կա բաղկում, ավելի շատ խփում է ձիու լանջով, ձիու ելնողիջնող պույգ ոտքերով։ Գլակ վահառականի մտքինն է՝ չթողնի ծրան մենակ։ Ու նրա նման կանչում է անվերջ.

— Այստե՛ղ եմ... Կա՛մ...

Ու անսպասելի երևում է թշնամու միջով առաջացող Վահրամ իշխանը։

Պտտվում է տեղում Գրիգոր եպիսկոպոսը, կոկորդի չորությունը խեղղում է, յի թողնում, որ գոռա. «Ո՛ւր, Վահրա՛մ... ե'տ դարձիր, Վահրամ... Մի ձեռքով ո'ւր...»։ Եվ նորից սրով տափակ խփում է Գլակի զամբիկին, մղում Վահրամ եղբորն ընդառաչ։ Թոյում են ինքն ու Գլակը՝ տապալվող սելչուկ ձիավորին բողած ոտատակ և այս բռիչքի՝ պահին Գրիզոր եպիսկոպոսը սուր մի ցավ է կզում աչ ազդրի մեջ։

Մահ չէ սա, մահն ի՞նչ է, աժենցինն է։ Միայն ոչ հիմա, ոչ անժամանակ, երբ ընդառաչում է Վահրամ եղբորը։ Մեդբ ունի լվանալու, ինչպես անժեղ արյունն են լվանում ձեռքնրից։ Իսկ նա՝ Վահրամը... «Ո'ւր ես գալիս...»։

— Վահրա՜մ,— գտում է Գրիգոր եպիսկոպոսը։— Մեջքդ

Լսելով, իշխան Վահրամը սրակիր ձեռքով ձգում է նժույգի սանձը, և նժույգը ծառա եղած շուռ է գալիս։ Հոկամարմին սելջուկի տեզը, որ նրա թիկունքին էր նշանառու, գետնին է զարկվում, իսկ սելջակը, վայնասելով, գվակվայր խվալում է hanghu:

Գրիգոր եպիսկոպոսը վրա է գալիս սրընթաց, կեռանում, սրով վերևից հարվածում է տապալվածին և, թափ առած, միսվում տեզավոր խումբ սելչուկների մեջ։ Սրանք իսկույն օղակում են Գրիգոր եպիսկոպոսին։ Արտասովոր մի տաքություն մարակում է Նրա աչ կողմը։ Ձեռքը տանում է կողին, մատներին տեսնում սեփական արյունը և... ոչինչ չի պզում այլևս։

Հիմա իրար կողջի, ետ-ետ են գնում Վահրամ իշխանն ու Գլակ վաճառականը։ Տեղից պոկված, վրա է գալիս վահանավոր-տեզավոր սելչուկների հեծյալ խումբը։

Իշխան Վահրամը տեսնում է. իր ու Գլակի առջև հայտհրվում են Մեծ Հորեդրայրն ու մի քանի կորին հեծյալ, ձի հեծած Հրահատր։ Սրանք փակում են վահանավոր և տեզավոր սելջուկների ձամփան, հասնում, սուր են զարկում նրանց տեզերին, որ միայն ծայրն է մետաղից, փայտ է մնացածը։

Կամ վահաններին են զարկում, որ միայն փայտ, կամ բարակ մետաղ է՝ վրան մորթի քաշած։ Եվ սրերը կայծ են տալիս, փայտ են ջարդում, մորթի պատռում, մետազի կպչելիս են ընկրրկում երբեմն։ Ու տեսնում է, ապա, ինչպես մարտադաշտի եզրին հայտնվում են Մուշեղ իշխանի երկու թոռը և ումն Ահարոն փոքր կորավարը։ Սրանք դաշտից դուրս են հանում եղբայր Գրիգորին, որ չգիտես՝ մեռա՝ ծ է, թե՝ միայն մեռնելու

Իսկ իրենք ետ-ետ են գնում, սելչուկ վահանավոր-տեզավորներին քաշում իրենց մեջ, համարյա հասնում են այն բլուրին, որտեղ կանգնած է Մամիկոնեից կորավար Մուշեղը։ Սակայն ձիչ է ձչում Մեծ Հորեդբայրը, և Վահրամն ու Գլապը նրա իետ նետվում են այս տեգավորներին դեմընդառաց։ Սրատում, տրորում, անցնում են, բայց նորից տեզավոր սելջուկներ են ելնում նրանց դեմ։ Իսկ սրանց և սելչուկների միջև, իր most masumm ambulmandud umlundum t cenuras

Ինչպես ամեն անգամ բազկին դազար տալուց հետո, հիմա էլ կուչ է գայիս Մեծ Հորեդբոր սիրտը, փլվում է մի թիչ, որ մարդ է սպանելու։ Բայց, իհարկե, սրտի՝ զինվոր դարձած բաժինը մնում է կատաղի ու անտարբեր։ Այքի թարթմունքի ժամանակ է անցնում, թե չի անցնում, և իր ու յուրայինների բոլորքը պտտվող, անողոք վարկ վարկողների տեսքից՝ Մեծ Հորեղբայրը մոռանում է սրտի գոյությունը, սրով եկածին սրով խոցելու միտքն է գրավում ուղեղը։ «Յա՜հ,— գոչում է մտքում, — խայ պատերազմին»:

եվ մարդ լինելը տեղն է գալիս ժամանակավորապես, երբ he ged der of object abouton t dunwould: «Chi-du fus,ասում է Մեծ Հործդրայրը, միտքը բերում թլոլ Դավթի կոիվը, նրակ ընդառաչող ծեր շինական մարդուն։ Եվ մտաբերելով, ասում է ինքն իրեն՝ սրան չտեսնելու տաս, իրար չզանք նման ժամի։ Ասում, թեթևակի շուռ է գալիս և... ընկնում է տեզահար, պարմանալով, որ ինքը մեղք եկավ ծեր սելջուկին, իսկ նա՝ այդ իմանալ չուղեց։ «Թլոլ Դավթի ժամանակն էլ վերջաguid»։ Այս է լինում Մեծ Հորեդբոր վերջին միտքը։

Հոգնել, տրորվել են հայերը։ Հոգնել, բվկտվել են արդեն սելջուկները։ Խփվում են, որ ժամանակ շահեն, ետ են ընկրրկում հայերին քիչ էլ ուժահատ անելու։ Բայց, վերջապես, խուձապ-խառևակություն է ընկնում սելջուկ վորթի թիկունքը, սրանց կովի չմտածների մեջ, որտեղ խլաթի էմիրն է։ Քանի որ զալիս, սրաբձակ մոտենում են եղբայրիկի հետ շրջանցելու գնացած հայոց հեծյալները։

Արևս հայ զինվոր չկա մարտի չմտած։ Կովի է իջել նաև Մամիկոնեից Մուշեղ զորավարը, խորանում է դաշտում, իր հետ և իրենից հետո գնդերով հայոց ամբողջ ցրիվ պորքը։

Սելջուկը ետ է փախչում, մասնատվում է և, թևերից պոկվելով, արդեն ձանապարհ է որոնում փախչելու։

Եվ փախչում են արդեն։

Գլուխներն ավատած, արագորեն թոյում, հեռանում են խլաթի Էմիրն ու նրան պահապան խումբը։ Քամի է, որ նր րանց ընդառաչ է վաղում արևելքից, Խլաբից։ Ձիերի գլուխները դարձնում, սրանց հետքով են վարզում միայն սրակիր սել ջուկները, իսկ ոտավորը վագում է, ցրվում դաշտով մեկ։

Այս վայրի ձողոպրման մեջ, համարյա գետափին, Մուջեղ Մամիկոնյանը տեսնում է Հետուի բվկտված կարմիր թիկնոցը։ Այդ բազավոր համարվող Հեսուին ու նրանց, որ անհասկա նայի, անիմանայի մարդիկ էին, հեույից-հեռու, հաձախ և շատ մոտիկ՝ իբր նրա բազավոր անձին պահապան... Զարկում են, զարկվում են։ Հեսուն կատաղի է կովում։

Մ. ոմիկոննից տերն առժամանակ պահում է ձիու խենք ընթացքը։ Պահում են բոլորը։ Եվ Մուշեղ իշխանը տանում է վորջիկ իր ետևից, երբ գետավից ձայն է հասնում Հեսուի կորուստն ազդարարող.

— Թագավորն ընկա ա -ա վ...

Վահրամ իշխանը տեսնում է այս, հասկանում է Մամիկոնյան տիրոջ արարքը, ցավ է ցավում գոռալու չափ։ Եվ կատաղություն պգալով, ձին հանում է Մամիկոնյան տիրոչ մոտիկությունից, սուրում, նետվում է մի կողմ, ընկնում այդ կող մով ձողոպրող սելջուկների բաց երախը։ Վահրամ իշխանի աչքի առջևը կենդանի կանգնում է իր հրեշտակ Միավորիկը, ձայնն է գալիս, հուլունքեղեն փշրվում ականջի տակ. «Հայրի՛կ...»։ Իշխանը շուրթերին զգում է արյան տհաձ համը։ Հետո հող է լցվում՝ բերանը, և աշխարհը՝ դառնում է արյամբ շաղախված հող ու կարմիր մշուշ...

Դեպի Վահրամ իշխանն է պանում Ավետիքը, գալիս է նր րան գետնից բարձրացնելու, բայց Գլակին է տեսնում։ Ան սաղավարտ նստած ձիուն, թամբի կապն է ուղղում Գլակը Եվ նկատում է գետնին տապալված մի սելջուկի, որ նետն աղեղին լարել, ահա, բաց է արձակելու Գլակի վզին։ Ավետիpp dh'u pencul, quantul t.

— Գլա`կ...— Ու ցատկում, կանգնում է իր նժույգի մեջքին, ձեռքի կլոր վահանով պատվարում աղեղից պոկված նետի ձամփան։

Ձնգում է նետը վահանի պողպատ երեսին։

Ավետի՛ք,— ապուշ ծիծաղում է Գլակը...

Մուբեղ կորավարը, գետակն անցնելով, բարձրանում է ասպանդակին և հրաման է արձակում ձողոպրող թշնամուն հետամուտ լինելու, գնալու աջ ու ահյակ փախչողների հետբով, իրենց եկած ձամփան տրորող ու հիմա խլաթ սուրացողների հետքով, և նրանց հետքով, ովքեր մոլորվել-մնացել են հայոց վորքի թիկունքում։

Թիկունքում մոլորվածների հետքը բռնում, կողք-կողքի վարգում են Ավետիքը, Հրահատը, Գլակ վաձառականը և Ուխտատուրը։ Թոչում են տաքացած, մտածում են կարձ հատող արահետներով ընթանալ և փախստափակույց լինել։

... Գնալուց առաջ Ավետիքը գլխաբաց կանգնում է Նանարի առջև։ Սա ջուր է տալիս, նա խմում է, ջուրը ծարավ շուրթից առատ թափվում է կրծթին։ Նանարը շնչում է թրթոացող շնչով, ոտքից գլուխ և այլ հայացքով, կնոչ հիացքով է նայում

Իսկ Ավետիքն ի՞նչ իմանա, բե ցավ կա նաև այդ հայացքի մեջ, մի մշտական տագնապ, որ ժամանակ առաջ նրան է տվել դաժան ձակատագիրը...

 Այս էլ գնան ու գան, գիրկս առնեն թեզ,—տար շշնջում է Ավճաիքը և թռչում է ձիու քամբին։

Նանարը գլխով է անում նրա գնալուց հետո, շնչում է արագ։ Եվ շունչն ավելի է հաճախանում, երբ մոտ է գալիս Զմրովստը։

 2է, Ավետիքին մահ չկա,— չոր ասում է Նանարը։ եվ ավելի չոր ու չարացած՝ Զմրուխտն է ասում արդեն ա-

 Մետած չէ իմ եղբայր Թուխմանուկը, գերի է թո փոխարեն...

ռավատամարտից հետո մի տնքացող դաշտ է մնացել երկնքի հոգնած այքի դեմ։ Ոտատակ բվկտված դայտ՝ մեսածով, վիրավորով, ումՆ Ահարոնին ենթակա մարդկանցով, մոտիկ շեներից հավաքված կնարմատով։ Այս բոլորի մեջ են. միասին վիրավոր են հավաքում բժշկության տեղյակ մարդիկխոցադեղ դնողներ։ Եվ Նանար կաթավողը։ Եվ ողբասաց երկու

ծեր գուսան ու ձայնարկու կունայը։ (Շաբունակելի) ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԻՆՈՆԿԱՐ

"Il' in t ha donnadnipapo - wjumbu t կոչվում այն կինոնկարը, որ վերջևրթս արտադրվել է Կալիֆորնիայում Քյուրբջյանի և դոկաոր Մայկլ Հակորյանի համադործակրությամբ։

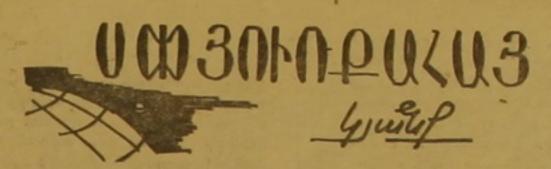
Երևսուն րոպե տեսգ այս կինոնկարում պատկերված են հայող պատմության մի շարբ կարևոր ժամանակա- բաժին նկարչություն, կինոնկար և լու- հարցերը», «Տիեղերագիտություն» և շրջաններ և դրվացներ՝ Մեծն Տիգրանի ղլուցազնական չրջանը, 5-րդ դարի մշակութային ծաղկումը, Վարդանանց ծերից մեկը համարվեց լիբանանահայ ատերազմը, Անիի անկումը, Կիլիկյան նկարիչ Լևոն ժամկոչյանի կտավը։ րադավորության հաստատվելը Միցերկրականի ափին, թուրքական լծի կան է։ աակ հայ ժողովրդի ապրած երկարաաև խավարը, մեկուկես միլիոն հայերի ողբերդական ջարդը և ապա հայ ժողո- հայտնի աստղագետ է։ Նա ծնվել է իրավագոր մարմին։ վրրդի վերածնունցը։

կլանքի շարժուն պատկերն է։

է գիտվել հայ և օտար բազմահագար հիմնադրած «Հերման օբերտ»-ի մեդա- է գետեղել հայերեն առաջին թերթի հրհանգիսատեսների կողմից։ ՏԱՄՆՈՒԹԱՄՅԱ ՆԿԱՐՉԻ

20.20Q0E#30E&C

լիայի գեղարվեստական հինդերորդ շարբ արժերավոր գրբերի՝ «Միջմոլո- մատուռն ու գերեզմանատունը։ Դատա- Բոլոր պարերն էլ մեծ խանդավառումրդանքը, որև ընդգրկում

սանկարյություն։

<u> Ներկայացված բսան լավագույն գոր-</u>

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

1910 թվականին։ 17 տարեկանում ար- Անցյալ մեկ տարվա ընթացրում այս մասնակցեց Լոնդոնում կայացած Մի-Մի խոսքով՝ «Ո'ւր է ին ժողովուրդը» դեն մեծ հետաքրքրություն է ցույց ընկերությունն իրագործել է մի շարք կինոնկարը հայ ժողովողի ծննդյան ու տայիս աստղաբաշխության նկատ- ազգօգուտ ձեռնարկներ։ Վերանորոգել մամբ։ 1950-ին արժանանում Շաուտ- է Մադրասի մի շարք աղգապատկան Կինոնկարը մեծ հետաքրքրությամբ դարդի միջմոլորակային ընկերության շենքեր, պատշան մի դամբանաբար շահեց առաջին տեղը։ լին։ Նուլն տարին պարգևատրվում է րատարակիչ Հարություն թանանա նեցավ նաև այս տարի։ Պարախումբը աստղարաշխության միջազգային մրը- Շմավոնյանի շիրմի վրաւ

էր երեր ըակային ճաժփորդությունների մեծ ըանի որոշմամբ, ընկերությունը դերեղ- Բյամբ ընդունվեցին։

mille

ՀԵԳԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հնդկաստանի «Հայկական ընկերու-Հայ նկարիչն ընդամենը 18 տարե- իլունը» միակ կազմակերպությունն է, որ ճանաչված է հնդկական կառավարության կողմից որպես հնդկահայու-Ալերսան Անանլանը ֆրանսանայ Բլան ազգային շաները պաշտպանելու

Պադովալում տեղի ունեցավ Իտա- Ալերսան Անանլանը հեղինակ է մի է նաև կորստից փրկել Դեյիի հայոց մեկական պար։

մանատան մուտքին գրել է «Հայկա» կան գերեզմանատունը ցուցատախտա-41111

Հայկական ընկերության դործադիր մարմինը բանիցս տեսակցություն է ունեցել Հնդկաստանի հանրապետության հախագահի և պետական այլ բարձրասաիճան անձնավորությունների հետ՝ շայկական հարցերի կապակցությամբ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄՔԸ ԼՈՆԳՈՆԻ ՓԱՌԱՏՈՆՈՒՄ

Լոնդոնի հայ տան երիտասարդական միության պարախումբը, որի ղեկավարըն է տաղանդավոր պարուսույց և մե-անուն է վաստակել։ Անցյալ տարի նա չազգային մշակութային փոխմարաբե≼ րության 9-րդ փառատոնի «Աշխարհի ժողովրդական պարերը» ձևոնարկին և

Punumnhauf funufpp bjaciff neկատարեց որսորդների պարը, Հովիվնե-Հայկական ընկերությանը հաջողվել ըի պարը և ռուսական ու մոլդավական

Lapadinumbadi madauph նորանայտ բեկորներ

Վերջերս Էջմիածնում, գիտական մեծ արժեք ներկայացնող ձարտարապետական մի շարք նյութերի հետ մեկտեղ, հայտնաբերվեցին նախաքրիստոնեական շրջանի կառուցվածքների մի քանի ուշագրավ բեկորներ։

Մայր տաձարի սկզբնական կառուցվածքի (4-րդ դար) հիմքերի մոտ բացվեց որձաբարե մի խոշոր որմնաքար՝ մետադական կապերի հետքերով, որը հիշեցնում է Գառնիի ամրոցի անտիկ շրջանի պարսպապատերի որմնաքարերը, իսկ Հռիփսիմեի տաձարի զմբեթակիր որմնամույթերի տակ աուֆակերտ ինչ-որ շենքի քիվի քանդակավարդ երեք բեկոր, որոնց մշակումը հար և նման է նույն ամրոցի հեթանոսական տաձարի մանրամասների մշակումներին։

Այդ բեկորների չափերից և Նրանց վարդաքանդակման ոձից դժվար չէ կռահել, որ նրանք պատկանել են բավական հարուստ մշակում ունեցող ձարտարապետական մի խոշոր կառույցի։

Արդ, հետաքրքրական է, ի՞նչ բնույթի կառուցվածը է եղել այն։

Հայաստանի նախաքրիստոնեական շրջանի ձարտարապետությունը դեռևս քիչ է ուսում նասիրված։ Սակայ ն այդ շրջանի բազմաթիվ քաղաքների, ամրոցների, քաղաքացիական ու պաշտամունքային կառուցվածքների մասին եղած մատենագրական վկայությունները և հատկապես մի քանի քաղաքների, ամրոցների ու աուսնին հուշարձանների մնացորդները (Արմավիր, Երվանդաչատ, Վաղարչապատ, Գառնի և այլն), ինչպես և քրիստոնեական վաղ շրջանի առավել հանգուցային կառուցվածքների ձարտարապետական վերլուծությունը անվերապահորեն հաստատում են քրիստոնեական կրոնի ընդունման նախօրեին Հայաստանում վարցացման բարձր աստիձանի վրա գտնված ձարտարապետական-կառուցողական արվեստի առկայությունը։

Բավականին ընդարձակ է եղել հեթանոսական պաշտամունքի կառուցվածքները ցանցը։ Մատենագրական վկայություններից հետևում է, որ նրանց զգալի մասը, պետք է, որ ժամանակին ունեցած իրենց հռչակին համապատասխան, լինեին նաև ձարտարապետական ստեղծագորնշանակալից ծություններ։

Այսպես, Եկեղյաց գավառի Երիկա ավանում կառուցված Մնահիտի պաշտամունքի տաձարը այն աստիձան ձանաչված է եղել, որ հույն որոշ հեղինակներ տաձարի պատվին Եկեղյաց ամբողջ գավառը կոչել են «Անահտական» կամ «Երկիր Անահիտի»։ Այստեղ երկրպազության էին գնում ոչ միայն հայ, այլև հույն թազավորները։ Հայտնի է, որ Մարկոս Անտոնիոսը (34— 33 թթ. մ. թ. ա.), Մրտավազդ II-ից վրեժ լուծելու համար, կողոպտում է տաճարը և տանում Անահիտի ոսկեձույլ արձանը։ Բայց դրանից շուրջ չորս դար հետո էլ, քրիստոնեական կրոնը Հայաստանում պետական հոչակելու ժամանակ, այդտեղ գտնվող Անահիտի արձանը դարձյալ պատրաստված էր ոսկուց։ Նշանակում է, տաձարը եղել է ձարտարապետական այնպիսի մեծարժեք կառուցվածը, որ նրա մեջ դրված պաշտվող կուռքը ավանդաբար պատրաստվում էր ոս-

Մնտարակույս, ձարտարապետական նշանակալից կառուցվածք է ունեցել նաև հեթանոսական կրոնի գրլխավոր կենտրոն Աշտիշատի մեհյանների ձարտարապետական խումբը։ Վահագնի պաշտամունքին նվիրված տաձաքի մասին նրչվում է, թե «...մեհեանն մե-

ծագանձ, լի ոսկւով և արծաթով, և բակում նուերք մե ծամեծ թագաւորաց ձօնեալ mbn ... »:

Քրիստոնեական կրոնը Հայաստանում պետական

հռչակվելու շրջանում հեթանոսական մշակույթի մյուս հուշարձանների հետ ավերվում են նաև այդ տաձարները, և նրանց տեղում բարձրացվում նոր պաշտամունքի կառուցվածքներ: Աշտիշատից ոչ հեռու գտնըված հեթանոսական տաձարներից մեկի տեղում կառուցված եկեղեցու մասին պահպանվել է հիշատակություն, որ եկեղեցու համար ընդունվել է հատակագծային նույն կոմպոսիցիան, որպիսին ուներ մեհյանը. «Քանզի հիմն եկեղեցւոյն եղաւ ի նոյն տեղիս, նոյն չափովն լայնութիւնն և երկայնութիւնն, բայց միայն սի նոքա յարև-

մուտս երկրպագէին»: Ավելին, մատենագրական որոշ վկայություններից հետևում է, որ մեհյանների մի մասը «սրբագործվելով», ուղղակի օգտագործվել է

իբրև եկեղեցի։ Բյուսանդը, Фициипи խոսելով ուխտատեղիներ այցելելու ինչ-որ դեպքի մասին, գրում է. «Քանզի... սովոր էին... պատուել կնոյն տեղիս որ յառաջ էին տեղիք պատկերաց կոոցն, և ատա յարուր առոսւացութեան սրբեցան, և եղեն տուն աղօթից և տեղի ուխտից ամենայն ումեք»։

Հայ պատմական ձարտարապետության գիտական ուսումնասիրության հիմնա-

դիր Թորոս Թորամանյանը gorig t inmihu, np pphumnնեական պաշտամունքի հոչակավոր կոթող Տեկորի տաձարը եղել է եկեղեցու փոխակերպված հեթանոսա-

կան տաձար։

Քրիստոնեական անդրանիկ տաձարների ծագման ու կազմավորման հարցերի լուսաբանման տեսակետից հետաքրքրական է նաև այն փաստը, որ քրիստոնեության քարոսիչները, օգտվելով Աշտիշատի հեղինակությունից, Վահագնի պաշտամունքի վայրում կառուցված եկեղեցին հռչակեցին щшушшքրիստոնեական մունքի առաջին մայր եկեդեցի և հեթանոսական կրոնի գլխավոր կենտրոնը այս անգամ էլ դարձրին նոր պաշտամունքի կենտրոն։

Հետևաբար քրիստոնեական պաշտամունքի հայկական անդրանիկ կառուցվածքների մի մասը եղել է նախկին հեթանոսական տաձարներ, մի մասը կառուցվել է հեթանոսական կործանված տաձարների հիմքերի վրա, իսկ մյուս մասը հանդիսացել նույն այդ միջավայրում ստեղծված, նույն այդ միջավայրի ձարտարապետության ակդեցությունը կրող նորակառույցներ։

/ Նախաքրիստո ն ե ա կ ա ն Վաղարշապատը, լինելով բևինի աթոռայրիսա ճամաճներից մեկը, անշուշտ ունեցել է հեթանոսական պաշտամունքի ոչ մեկ կառուցվածը։ Բուն Վաղարչապատում հիշատակվում է Արտեմիդեի (իմա՝ Անահիտի)

պաշտամունքի կառուցվածքի գոյությունը. Վաղարչապատի և Արտաշատի միջև գտնվող Երազամոյն ավանում՝ Տիրի պաշտամունքին նվիրված տաձարը։ Ինչպես ցույց տվեցին վերջին տարիների պեղումները, Էջմիածնի Մայր տաձարը բարձրացվել է դեռևս ուրարտական ժամանակաշրջանից գոյություն ունեցող սրբավայրում:

Հավանաբար, հեթանոսական պաշտամունքի մի ուխտատեղի էլ եղել է Հռիփսիմեի տաձարի կառուցման վայրում։ Ձէ՝ որ քրիստոնեական կրոնի ընդունման հենց սկզբին Էջմիածնի Մայր տաձարի կառուցման ժամանակաշրջանում ռուցվեց նաև Հռիփսիմե կույսի վկայարանը, որի տեղում 618-ին բարձրացավ այժմյան տաձարը։ Միանգամայն հնարավոր է, որ քրիստոպաշտամունքի նեական անդրանիկ մյուս կառուցվածքների նման, այստեղ նույնպես նոր պաշտամունքին նվիրված կառուցվածքը բարձրացված լիներ հերասրբավայրում, նոսական իսկ երբ կառուցվում էր Հրոիփսիմեի տաձարը, իբրև հեթանոսական կրոնի նրկատմամբ քրիստոնեության տարած հաղթանակի հավերժացում, նոր տաձարի կոմպուլիցիոն գլխավոր առանցքը կազմող գմբեթի մույթերի հիմքերում կետեղած լինեին վկայարանի շինության մեջ դեռևս պահպանված հին պաշտամունքի կառուցվածքի առավել աչքի ընկնող մասի՝ քիվի բեկորսերը։

Հոիփսիմեի տաձարի հիմքերում Գառսիի հեթանոսական տաձարի մանրամասների մշակման բնույթի բեբացահայտումը կորների հաստատում է տվյալ վայրերում հեթանոսական տաձարների գոյության մասին մատենագրական վկայությունների իսկությունը, աներկբայորեն ապացուցում հայկական հելլենիստական ղջարույեի օձարի ժայուեյունը նաև պատմական Վաղարշապատում։

UL. UUZPTBUT Արվեստի վաստակավոր 4ulous

Հեթանոսական Հարտարապետության բեկոթներ Հոիփոխժե

ԿՈՄԻՏԱՍՅԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Zwishisupdabbuih swdbpquithe ald questhand both dud jupnilimy flundred to hadpaninwh bogg dbpf upmaid, dbpf udiapp le show unhipung ne sumigarty: Zwilhpap bifppfiad tp Swy dagadpah Smusupha hpamհանի մահվան 30-ամյակին։

Հայֆիլնարմոնիայի hnpmստեղծ երիտասարդական քառյակը ոգևորությամբ կատարեց «Արկինըն ամոյել ա», «Վաղարշապատի պար» և այլ գործեր։

Երևանում Տյուրընկալվող բեյբուքանայ երգլումի Արփինե Փենլիվանյանը հանդիսականին հիացpla aftipp, gripps, aftipբելև» երգերի կատարմամբ։

Երգլուհի Լուսինե Զաբարյանի stupach we, chimajuas brabpe նի հասանձին սիրով ընդունեց հանդիսականը։

Հանրապետության վաստակա-Jap wpwhownish Pustup 96մուրյանը արտասանում է նդիչե Quebugh althoughlis (4nishmung Sudan) a wabin:

Բուռն ծափերի ուղեկցությամբ թեմահարթակ է մահում փառաpublied beginish Insup Imuպարլանը։ Օպերային արիաներ չէ, min whomis abashmhap atib imdubbs t begand, begand t Suit oppore dandapag allumithes at «Միրանի ծառ»-ը, հայի սրաից funung « 4nnihlp»-p:

ժողովրդական դերասան Բարկեն ներսիսյանը հատվածներ արmorning Ampril Olimble alliլոնլի դանդակատուն» պոեմից։ Գեղամ Սարյանի «Գեպի կառափնարան» բայլադր ասմունքեց դերաստնունի Մետաբայա Սիմոնյա-Lips

Կոմիտասյան այս մեծ համերգի զարդն էր Հայաստանի պետական հրգչախումբը՝ Հովհաննես Չերիջյանի ղեկավարությամբ։

- Zunflind whiteis & Undfimmար, - ասես այս խոսքն էր դոդանցում բոլոր մեղեդիներից։ 4. 4111311111 23UV

— Լուսինը շատ մեծ է։ Նա կարող է տեղավորել միլիոնավոր մարդկանց,— երեխաներին պատunid to niunighyp:

Անսպասելիորեն գրույցն ընդհատեց Վարդանիկը.

 Իսկ ո՞ւր են գնում մարդիկ, երբ լուսինը կիսալուսին է դառunid:

500

Վարդանիկն ասաց իր ուսուցinchnite.

— Ես չեմ ուղում ձեպ վշտագնել, բայց հայրիկս ասաց, որ եթե իմ թվանշանները էլի վատ լինեն, ապա նա ստիպված կլինի ինչ-որ մեկին մի լավ ծեծ տալ։

000 Վարդանիկը մայրիկի հետ զապանանոց գնաց: `Երանք տեսան սիրամարգին, որ իջեցրել էր պոչը։ Վարդանիկը կարմացած բացականչեց.

— Մայրիկ, նայիր, թե ինչ գեղեցիկ է ծաղկել հավը։

000 — Վարդանիկ, ես արդեն քանի անզամ քեկ ասել եմ, որ գնաս publine: Pn inuphpneif bu pneb th մտնում հավերի հետ,— ասաց վարդանիկի քեռին։

— Բայց, թեռի, դութ ինչպե՞ս էիք տեղավորվում հավերի բաnhu:

«ZOFTUUSUTES ZOOU" ZUBUUSU.T. LCUBAL»

Abblumphand, unipp Umphanh musuph much hunding to the bulleting bunganduch Spin Com whythingsnibbbph, win Albրր Իտալիա են փոխադրվել Հայաստաbly, Uja www.dniffjub npng dwbpm-Janaphpe Incombapt & hamining alleblumms Phillips

«Հեռավոր Հայաստանից, Երեվանից, ինժեն։եր Սարգիս Հարությունյանը մեկ գրում է.

«Պարոն խմբագիր. Ես կանոնավոր ընթերցում եմ Ձեր օրաթերթը։ Մի հոդվածում, որ կոչվում է «Սուրբ Մարկոսի հրապարակի ձիերի վազքը դարերի ընթացքում», տպագրված «Ունիտա»-ի 1965 թ. հուլիսի 2-ի ուրբաթ օրվա համարի 10-րդ «Ունիտան հանգստի համար» էջում, Ձեր թղթակից Ռինո Սկոլֆարոն գրում է.

«Սուրբ Մարկոսի ձիերը, որ Քրիստոսից առաջ երրորդ դարի հելլենիստական մշակույթի գլուխգործոցն են, «վաղել են» երկար. Հունաստանից ընկել են Մոլե Ադրիանա, Հռոմ, այնուհետև՝ Բիսանցիո, որտեղից դոջ Էնրիկո Դանդոլոն դրանք բերել էր Վենեւորկ»։

Սա չի համապատասխանում մշմարտությանը։ «Արվեստի ընդհանուր պատմության» մեջ, որ հրատարակված է 1939 թ. Հոոմում, «Հայաստան» գլխում իտալացի հեղինակ Տերեսիո Ռովերեն գրում է. «Արվեստի պատմության սկզբնաղբյուրներում հիչվում է, թե ինչպես նշանավոր չորս բրոնկաձույլ, ոսկեսօծ ձիերը, որոնը Վենետիկում դարդարում են սուրբ Մարկոսի տաձարի ձակատը, մեկ մոտ են եկել Հայաստանի և Վենետիկի միջև կատարված անուդդակի փոխանակման հետևանքով։ Ավանդությունը պատմում է, որ հայկական մի իմպերատոր, ամե-**Նայն հավանականությամբ Տիգ**րան Մեծը, իր հաղթական արջա-

վանքի ժամանակ այդ ձիերը Հունաստանից տարել է իր երկիրը և, մի բանի դար հետո, Տրդատ թագավորը՝ նա, ով մոտ տասնհինգ տարի Կոստանդինից առաջ քրիստոնեությունը, հայտարարեց պաշտոնական կրոն, ուղևորվելով Հրռոմ․ իմպերատորին այցելության, տարբեր տեսակի Նվերների հետ նաև տարավ այդ նշանավոր ձիերը»։ Խնդրում եմ պատասխակել: Բարեկամական ողջույններ։

Ինժեներ ՍԱՐԳԻՍ ՀԱՐՈՒ-ԹՅՈՒՆՅԱՆ:

(Կալինինի 45, բնակ. 26, Երեվան, Հայաստան, ՍՍՌՄ)»։

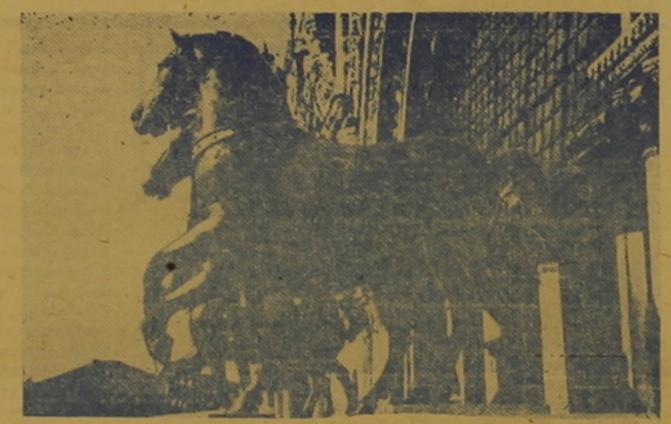
Մեր թրթակից Ռինո Սկոլֆարոյի հետ խորհրդակցելուց հետո, մեծ հաձույքով պատասխանում ենք մեր հայ նամակագրին։ Նախ և առաջ մեր գոհունակությունն ենք հայտնում, որ Հայաստանում ունենք այնպիսի հետաբրքրասեր ընթերցող, ինչպիսին ինժեներ Հարությունյանն է։

Շնորհիվ սուրբ Մարկոսի ձիե-

րի երկար «վազքի», մենք ստանում ենք մի փաստացի ձշտում մեր հեռավոր «գրաքննիչից», ձշտում, որ հենվելով «ավանդության» վրա, մի «փուլով» էլ երկարացնում է այդ նշանավոր Մարսյան ձիերի քառյակի «վասբը» Հունաստանից Հոոմ, բայց Հայաստանի վրայով։

Որպեսսի լրացնեք այդ շրջագայությունը, ավելացնում ենք Նաև մի «փուլ»՝ Վենետիկից մինչև Փարիս, որ Նապոլեոնի գործն էր Վենետիկի հանրապետության տապալման ժամանակ։ Միայն 1815 թվականին, երբ ֆրանսիական իմպերատորին արտաքսեցին սուրբ Հեղինե կղզին, այդ ձիերը նորից «վերադարձան» Վե-Նետիկ։ Այդ ժամանակից ի վեր ձիերն իրենց տեղից չեն շարժվել, եթե չհաշվենք համաշխարհային երկու պատերազմները, երբ թաքցվել են պահպանելու նպատակով»։

«ՈՒՆԻՏԱ», 1965 թ. սեպտեմբեր

Չորս բրոնգաձույլ ձիևրը սուրբ Մարկոսի առաճարի առջև։

ungbunku «Ururus»-ъ

Lui Brimprimubphbpp, Luimimailmed to myfumpife pagap dusphpaid, amplasmanagandbhaf te BhpBbph dhangad jupdad Champropringlywife Sturbered by Upleabe allempmens Apole famalepho, nepurposed to been Sunflubulithand, whopaul whimpagnifignibleb-

Uphar muph waws «Upupum»-p հրասիափեցրեց իր երկրպագունեphi Undhambulat Chailling Boinpage and equipacity filed byte zwyphy hipping phhubumpaning gadabani.

Whybry bolon muphblopi Jupchinipalm adaptly perfected appliants zandbahhi Gwa dam ihibind subahpa, Swangachtanbp abpolite un-Sph stp dequenced, to allementary Thurst to mangharffinh Shillamhas dalbmbha durbar

by apayles 1965 Admiquist Farmpalmily Themphi 24pamily dwpqacdbbpb at bwfowqwphwbwship apparathing handpa and bar the funumment Pupiling Spin-Applied Sugarbo Supply U. Dayjude suggethed retemmentally to phagolic phania, a bound dealigned but planting the man-The employmentaphe mount muyundapartiach the prograced, but hubabmg lurbmbmpllurb ghmfab hmbud fo zahmmadonhmp ibppli

Դժվարին ու բարդ էր նաև երկրի առաջևության կարգը։ Երկրորդ buffarfuncipp pudubifud to boline balpadabanh, luchabapitethurg 16 Phil Usu Phillip znewharfis dund where I Spylip's (bulaculus pung) pamp shar bahar baspungapacifikppg manght aif mbabag apadag Philipp Storagained 4mg-Shine the Sh haplufunish app & Thul sugglage housearch which ունենար 1966 թվականին մաս-Lulgbine Uniformital Ofinificati Incorpage wangbacksub Appacible. phb b muspaphine null Stamp Sudmps

«Արարատ»-ի ֆուտբոլիստևերբ mbingng ummpmpg ibmn uhulighb hujorbubuj, puh ibmuguined ti դանդադորեն բարձրանալ ադլու-

umph umpdordsppbbade Towned Photh dhaghwhub hang-Sp hwynibugud: Zwpawhdagbbpp alabatio addite sadapant bloods; aprile, hhumamymambbbpp fabimgh hany umbydby wwymajahne-Pante le Suphulydub dfigle, ful Mminumppphi, dmbidmah mpm-

by waybu, glades 400 7 Januliule Swinghamedleher allempaura-p unglined to but hip dlip-Awden Spawhalig wame t 3 dhwdapad buto shudapp he zwa the phys both allpupmens-to youpackable apartly be aghapartly acեր, իր այսօրվա մակարդակը, այդ bpbp dhadapp quantu danuque, և чиј фишришивриврр, привр

Luguramuland to melampife papage Supplemed Statemed the ellipsopuարտ խաղերին, 1966 թվականին bomb hububbb nidbamanifahlipfe Undbowwhat Upniffiat Bacompath ault abquilt dom anninghoph 2 mppnoti

ellpupum-p hapay t mid mbbje bim nebb mbipmdbym nidge Ubache manuadaphybacd to thempump munumunfaphybaid \$:

ՄԱԲԱԳԻՄԻ մահացն ԴԱՎԹՅԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԵԳԻԱ.— Գոհար ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ, երվարդ ԹՈՓՉՅԱՆ, Հայկ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ (պատասխանատու քարտուղար), Վարդգես ՀԱՄԱՋԱՍՊՅԱՆ, Մորուս ՀԱՍՐԱԹՅԱՆ, Վարադդատ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, Մարտիրոս ՍԱՐՅԱՆ, Պարույր ՍԵՎԱԿ։

Postably but

Մեր Հորեդրոր երկու աղջիկներին՝ Աղատու-Such le Umgafilifile

Ազատուհին ծնվել է 1907-ին, իսկ Մայրիկը 1909-ին Վանի նահանգի Շատախ գավառի Բաղ ավանում։ Երանց մոր անունը Մարինա է, հոր աuncup Phone Unpaymente

1915 թվին գաղթի ճանապարհին հայ կամավորները Վանից նրանց բերել են Երևան և հանձbly of Sur lings

Ովրեր գիտեն նրանց տեղը, խնդրում ենք Swimble of Stanleyor Swagbad. What, Velupa Հայրապետի Ագիդյաններ։

Հայկական ՍՍՈւ, թ. Էջմիածին, Կալինինի վաang N 5 had Umphad Bahah Quemprais Linghahab UUR, belieb, Lewymin hagag. N 82

Հոկտեմբերի 27-ին, երեկոյան ժամը 7-ին, Եբեանի ալյումինի գուծաբանի կուլտուբայի պալատում տեղի կունենա ճանդիսավու ժողով՝ նվիւված Նու Առաբկիսի ճիմնադրման 40-ամյակին։ ՀՈՐԵԼՅԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆՉՆԱԺՈՂՈՎ

Summission and a summission of the summission of ынгичествозив гинзыв, врвав, Ирафорарыв фадаз № 37, гопивантыг .bdpagpp' 6-04-35, aparaufoulana papanique' 6-04-85, pudfibbtp' 6-03-48, uppwapmonib' 2-67-40.

Lustantab UUN Bebloomplich undburk Judnish aboutat bathatt anthopo topgjarbophparffjub gjhweine dwegarffjub N 2 wagupub, Abarbjubgh shagag N 81